

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 26.2.2015
SWD(2015) 32 final

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Εκθεση χώρας - Κύπρος 2015

{COM(2015) 85 final}

Το παρόν έγγραφο δεν συνιστά επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ούτε και προδικάζει τη θέση αυτή

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συνοπτική παρουσίαση	1
1. Υπόβαθρο: οικονομική κατάσταση και προοπτικές	3
2. Διαρθρωτικά θέματα	8
2.1. Δημοσιονομική πολιτική και φορολογία	9
2.2. Χρηματοπιστωτικός τομέας	11
2.3. Αγορά εργασίας, εκπαίδευση και κοινωνικές πολιτικές	13
2.4. Διαρθρωτικά μέτρα για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας	15
2.5. Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης	17
ΑΑ. Στόχοι της στρατηγικής	18
ΑΒ. Τυποποιημένοι πίνακες	26

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

1.1. Κύριοι οικονομικοί, χρηματοπιστωτικοί και κοινωνικοί δείκτες	6
1.2. Πίνακας αποτελεσμάτων ΔΜΑ	7
ΑΒ.1. Μακροοικονομικοί δείκτες	26
ΑΒ.2. Δείκτες χρηματοπιστωτικών αγορών	28
ΑΒ.3. Δείκτες φορολογίας	29
ΑΒ.4. Δείκτες αγοράς εργασίας και κοινωνικοί δείκτες	30
ΑΒ.5. Δαπάνες για παροχές κοινωνικής προστασίας	31
ΑΒ.6. Δείκτες επιδόσεων των αγορών προϊόντων και δείκτες πολιτικής	33
ΑΒ.7. Πράσινη ανάπτυξη	34

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

1.1. Αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και συνεισφορές	3
1.2. Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3

1.3. Απασχόληση και ανεργία	4
-----------------------------	---

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΛΑΙΣΙΩΝ

1. Εποπτεία του προγράμματος	5
------------------------------	---

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Παρά τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες, οι μακροοικονομικές προοπτικές της Κύπρου εμφανίζουν σημάδια σταθεροποίησης. Η ύφεση σταδιακά επιβραδύνεται και το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 2,4%, ήτοι σημαντικά λιγότερο σε σχέση με τη μείωση κατά 5,4% το 2013. Ενώ το 2014 συνεχίστηκε η ανθεκτικότητα της ιδιωτικής κατανάλωσης, οι επενδύσεις, ιδίως στον κλάδο των κατασκευών, συνέχισαν την καθοδική προσαρμογή τους. Παρά τη μείωση της δραστηριότητας, η ανεργία σταθεροποιήθηκε και ανήλθε σε ποσοστό 16,1% του εργατικού δυναμικού κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους του 2014. Το 2015 και το 2016 αναμένεται σταδιακή μόνο επάνοδος της ανάπτυξης καθώς η ιδιωτική εγχώρια ζήτηση ανακάμπτει βραδέως, στηριζόμενη στις χαμηλότερες τιμές ενέργειας. Η εξωτερική ζήτηση αναμένεται να επηρεαστεί αρνητικά από την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στη Ρωσία. Οι προοπτικές εξακολουθούν πάντως να παραμένουν αρνητικές, κυρίως λόγω της ενδεχομένου πιο παρατεταμένης περιόδου περιορισμένης προσφοράς πιστώσεων και της μεγαλύτερης σε σχέση με την αναμενόμενη επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης στη Ρωσία.

Η δημοσιονομική εξυγίανση παραμένει αναγκαία. Στηριζόμενες στις μέχρι σήμερα δημοσιονομικές επιδόσεις, οι αρχές θα χρειαστεί να διατηρήσουν τη συνετή εκτέλεση του προϋπολογισμού. Όπως συμφωνήθηκε κατά την έναρξη του προγράμματος, θα χρειαστεί περαιτέρω προσαρμογή προς το τέλος του προγράμματος προκειμένου να επιτευχθεί ο μακροπρόθεσμος στόχος διατηρούμενου πρωτογενούς πλεονάσματος 4% του ΑΕΠ, το οποίο απαιτείται για να τεθεί το δημόσιο χρέος σε διατηρήσιμη καθοδική τροχιά. Το πρωτογενές ισοζύγιο του 2014 ενδέχεται να είναι σημαντικά καλύτερο από τον πρωτογενή στόχο τέλους του έτους (-1,2% του ΑΕΠ). Ωστόσο, η στατιστική λογιστική της ανακεφαλαιοποίησης του συνεταιριστικού τραπεζικού τομέα στις αρχές του 2014 θα μπορούσε να έχει έκτακτο αρνητικό αντίκτυπο αρκετών εκατοσטיαίων μονάδων του ΑΕΠ.

Μολονότι έχει σημειωθεί πρόοδος σε διάφορα μέτωπα, η συμμόρφωση με τους όρους του προγράμματος αναφορικά με ορισμένες δημοσιονομικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις παρουσιάζει καθυστέρηση.

Έχει σημειωθεί πρόοδος, κυρίως με την έγκριση της μεταρρύθμισης του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, την έγκριση της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής για τη διαχείριση του χρέους και την αξιολόγηση κινδύνου των κρατικών εγγυήσεων, καθώς και στη διεθνή φορολογική συνεργασία, που θα μπορούσε να αντιστρέψει στην αρνητική αξιολόγηση από το Παγκόσμιο Φόρουμ. Τα μέτρα για τη διευκόλυνση της απασχόλησης και την άμβλυνση των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων της ανεργίας έχουν εν μέρει εφαρμοστεί, αν και με αργό ρυθμό. Ωστόσο, έχουν συσσωρευθεί καθυστερήσεις από τον Σεπτέμβριο του 2014. Ιδιαίτερος όσον αφορά τη μεταρρύθμιση του συστήματος ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, τις ιδιωτικοποιήσεις, τη διαχείριση των εσόδων και τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης.

Η κατάσταση στον τραπεζικό τομέα έχει σταδιακά σταθεροποιηθεί. Το αποτέλεσμα της διεξοδικής αξιολόγησης από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ήταν θετικό και μία μόνο τράπεζα παρουσίασε ανάγκη για πρόσθετα κεφάλαια, η οποία θα μπορούσε να ικανοποιηθεί μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων. Οι εκροές καταθέσεων συνεχίστηκαν, αλλά έχουν σταθεροποιηθεί. Οι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων σε εγχώριες συναλλαγές καταργήθηκαν και οι έλεγχοι στις εξωτερικές συναλλαγές εξαλείφονται σταδιακά.

Η πιο πιεστική πρόκληση στο εξής είναι η μείωση του υπερβολικά υψηλού επιπέδου μη εξυπηρετούμενων δανείων στον τραπεζικό τομέα, που είναι κρίριας σημασίας για την αποκατάσταση της τραπεζικής διαμεσολάβησης και, δια του τρόπου αυτού, τη στήριξη της αύξησης των επενδύσεων. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια εξακολουθούν να αυξάνονται, ανερχόμενα στο 48,5% των ανεξόφλητων δανείων τον Σεπτέμβριο και στο 49,7% τον Νοέμβριο του 2014. Ο ρυθμός αναδιάρθρωσης των δανείων αυτών από τις τράπεζες παραμένει πολύ αργός. Δύο βασικά μέτρα εν προκειμένω είναι η ορθή εφαρμογή του νόμου περί κατασχέσεων (ο οποίος επιτρέπει σε μια τράπεζα να προβαίνει σε κατάσχεση ακινήτων που έχουν παρασχεθεί ως εξασφαλίσεις) και ένα σύγχρονο πλαίσιο περί αφερεγγυότητας για ιδιώτες και επιχειρήσεις. Τα δύο αυτά νομικά πλαίσια είναι αναγκαία για τη δημιουργία κινήτρων για τους οφειλέτες και τους δανειστές προκειμένου να συμφωνήσουν σε αναδιάρθρωση

τους χρέους. Ο νόμος περί κατασχέσεων εγκρίθηκε, αν και με καθυστέρηση, αναβάλλοντας με τον τρόπο αυτό την πέμπτη επανεξέταση, καθώς αποτελούσε μία από τις ενέργειες που έπρεπε να προηγηθούν για την ολοκλήρωση της επανεξέτασης. Ωστόσο, η Βουλή των Αντιπροσώπων ανέβαλε περαιτέρω την εφαρμογή του νόμου. Σχετικά με το πλαίσιο αφερεγγυότητας, τα περισσότερα νομοσχέδια έχουν αποσταλεί στο Κοινοβούλιο, πλην όμως οι εργασίες σχετικά με τη νέα διαδικασία για το πλαίσιο αφερεγγυότητας φυσικών προσώπων δεν έχουν σημειώσει την αναμενόμενη πρόοδο.

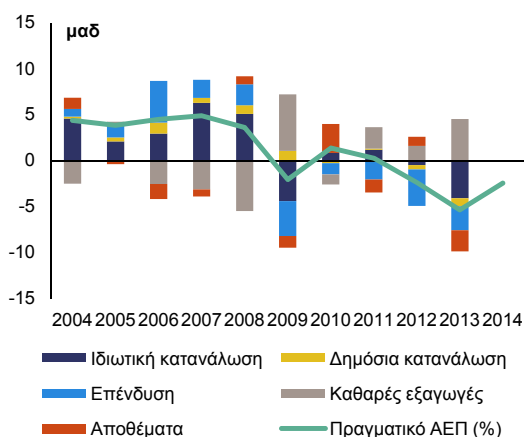
Υπάρχει επιτακτική ανάγκη επιτάχυνσης του ρυθμού των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ιδίως στους τομείς της δημόσιας διοίκησης, των ιδιωτικοποιήσεων, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, της απελευθέρωσης των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων και της ενέργειας, προκειμένου να επιτευχθεί ουσιαστική πρόοδος έως τη λήξη του προγράμματος τον Μάρτιο του 2016. Αυτό θα συμβάλει επίσης στην αναζωογόνηση των παραγωγικών επενδύσεων, που αποτελεί μία από τις βασικές προτεραιότητες της νέας Επιτροπής.

1. ΥΠΟΒΑΘΡΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η ύφεση μετριάστηκε το 2014 και το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 2,4%, ήτοι σημαντικά λιγότερο σε σχέση με τη συρρίκνωση κατά 5,4% το 2013. Ενώ το 2014 συνεχίστηκε η ανθεκτικότητα της ιδιωτικής κατανάλωσης, οι εξαγωγές υποχώρησαν, ιδίως προς τη Ρωσία. Οι εισαγωγές, εντούτοις, αυξήθηκαν, μετά το χαμηλό τους επίπεδο το 2013, αντικατοπτρίζοντας επίσης έκτακτες αγορές, και οδήγησαν σε επιδείνωση του ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου υποχώρησε περαιτέρω το 2014, αν και με βραδύτερο ρυθμό σε σχέση με το 2013. Οι επενδύσεις στον κλάδο των κατασκευών ήταν ιδιαίτερα υποτονικές, παρασύροντας προς τα κάτω τις επενδύσεις στο 12% του ΑΕΠ. Οι επενδύσεις σε εξοπλισμό και οι λοιπές επενδύσεις υποχώρησαν επίσης, γεγονός που αντικατοπτρίζει την χαμηλή αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού και την έλλειψη πιστώσεων.

Διάγραμμα 1.1: Αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και συνεισφορές

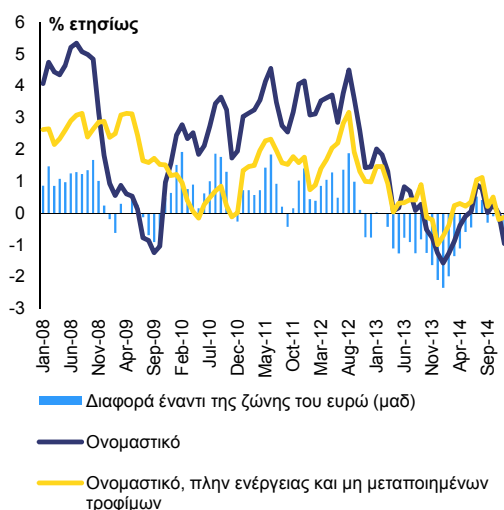

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η χαμηλή πίεση από πλευράς κόστους και οι φθίνουσες τιμές της ενέργειας επηρέασαν τον πληθωρισμό βάσει του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή, ο οποίος έγινε αρνητικός το 2014 (-0,3%). Ο πληθωρισμός βάσει του

εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή υποστηρίχθηκε από την πορεία των τιμών για τα προϊόντα που καταναλώνονται από τους τουρίστες, ενώ οι τιμές των προϊόντων που καταναλώνονται ως επί το πλείστον από κατοίκους εξακολούθησαν να μειώνονται.

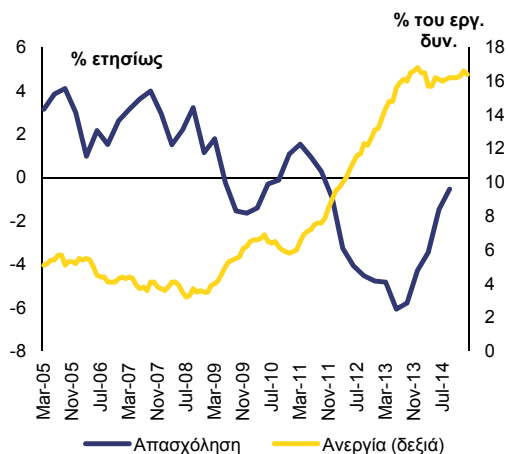
Διάγραμμα 1.2: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κατά τη διάρκεια του 2014 παρουσιάστηκαν σημεία σταθεροποίησης της αγοράς εργασίας, με το ποσοστό ανεργίας να ανέρχεται στο 16,1%. Η απασχόληση συνέχισε να συρρικνώνεται, αν και με βραδύτερο ρυθμό. Η ανεργία των νέων ανήλθε σε 40% στα τέλη του 2013, αλλά έκτοτε μειώθηκε, ενώ η μακροχρόνια ανεργία συνέχισε την ανοδική της τάση.

Διάγραμμα 1.3: Απασχόληση και ανεργία

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η αγορά ακινήτων εξακολούθησε την προσαρμογή της κατά τη διάρκεια του 2014, με αποτέλεσμα η σωρευτική μείωση των τιμών από τα μέσα του 2008 να ανέλθει περίπου σε 30%. Τα θεμελιώδη μεγέθη της ζήτησης κατοικιών παραμένουν υποτονικά. Το εισόδημα από την εργασία εξακολουθεί να μειώνεται, οι πιστώσεις για αγορά κατοικίας παραμένουν περιορισμένες και τα επιτόκια χορηγήσεων παραμένουν υψηλά.

Το 2015 και το 2016 αναμένεται σταδιακή μόνο επάνοδος της ανάπτυξης καθώς η ιδιωτική κατανάλωση ανακάμπτει βραδέως, υποστηριζόμενη από τις χαμηλότερες τιμές ενέργειας. Αυτό θα πρέπει να συνοδεύεται από σταδιακή απομόγχευση τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων και από μείωση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε περισσότερο διατηρήσιμα επίπεδα. Οι επενδύσεις αναμένεται να αρχίσουν να ανακάμπτουν ελαφρά το 2015 και το 2016, υποστηρίζεται από τις συνεχιζόμενες προσπάθειες για την αποκατάσταση ενός υγιούς τραπεζικού συστήματος. Η οικονομική ύφεση στη Ρωσία αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά την αύξηση των εξαγωγών και να υπερκεράσει τον θετικό αντίκτυπο στη ζήτηση από τις χαμηλότερες τιμές ενέργειας. Οι εισαγωγές αναμένεται να αυξηθούν σταδιακά και, ως εκ

τούτου, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προβλέπεται να κυμανθεί σε περίπου 4-5% του ΑΕΠ το 2015 και το 2016.⁽¹⁾ Η συγκρατημένη ανάκαμψη της εγχώριας ζήτησης αναμένεται να οδηγήσει σε βελτίωση των συνθηκών της αγοράς εργασίας, με την ανεργία να αρχίσει να εμφανίζει σταδιακή υποχώρηση. Ο πληθωρισμός βάσει του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή αναμένεται επίσης να παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα, υπό την πίεση των πρόσφατων μειώσεων των τιμών του πετρελαίου.

Υπάρχουν κίνδυνοι δυσμενών εξελίξεων όσον αφορά την ανάκαμψη. Στο εσωτερικό μέτωπο, η αδυναμία μείωσης του υψηλού ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια πιο παρατεταμένη περίοδο αυστηρών όρων χορήγησης δανείων και να καθυστερήσει την οικονομική ανάκαμψη. Στο εξωτερικό σκέλος, η περαιτέρω επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στη Ρωσία θα επηρεάσει αρνητικά την αύξηση του ΑΕΠ, μέσω των επιπτώσεών της στον τουρισμό και στις επαγγελματικές υπηρεσίες.

Η δημοσιονομική εξυγίανση συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του 2014. Τα προκαταρκτικά στοιχεία για το 2014 δείχνουν ότι το πρωτογενές ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης ήταν καλύτερο από το αναμενόμενο στο πλαίσιο των χειμερινών προβλέψεων της Επιτροπής του 2015 (που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα) και υπερβαίνει τους στόχους του προγράμματος του Ιουλίου 2014. Ωστόσο, ανάλογα με την απόφαση της Eurostat όσον αφορά τον στατιστικό χειρισμό της ανακεφαλαιοποίησης του συνεταιριστικού τραπεζικού τομέα, που οποίες είναι πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση του ονομαστικού ελλείμματος κατά ορισμένες ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, το ονομαστικό έλλειμμα ενδέχεται να συνεχίσει να υπερβαίνει το όριο του 3% του ΑΕΠ στο πλαίσιο της ΔΥΕ.

Οι δημοσιονομικές επιδόσεις για το 2014 επηρεάστηκαν εξίσου από την πορεία των εσόδων και των δαπανών. Τα έσοδα αυξήθηκαν σε σύγκριση με το 2013, εξαιτίας των μέτρων εξυγίανσης, των υψηλών μερισμάτων από την

(1) Οι πρόσφατες αναθεωρήσεις του ισοζυγίου πληρωμών, σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Ισοζυγίου Πληρωμών 6 (BPM6) οδήγησαν σε προς τα κάτω αναθεώρηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες.

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, και της πιο ανθεκτικής ιδιωτικής κατανάλωσης σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις. Οι συνολικές δαπάνες παρέμειναν σε σαφή πτωτική πορεία, παρά τον αρνητικό αντίκτυπο των καταπτώσεων κρατικών εγγυήσεων. Αυτό αντανακλά σε μεγάλο βαθμό τον αυστηρό έλεγχο των δαπανών, ως μέτρο δύναμει του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της Κύπρου, με στόχο τη μείωση των μισθολογικών δαπανών του δημόσιου τομέα και την αναχίτηση των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων στον δημόσιο τομέα, καθώς το κόστος των εφάπαξ συνταξιοδοτικών πληρωμών έχει μειωθεί.

Περαιτέρω σταδιακή δημοσιονομική προσαρμογή αναμένεται το 2015 και το 2016, αντικατοπτρίζοντας την επίπτωση των θεσπισθέντων μέτρων εξυγίανσης και τη σταδιακή βελτίωση των οικονομικών συνθηκών. Ο δείκτης του χρέους προς το ΑΕΠ αναμένεται να κορυφωθεί το 2016 και να μειωθεί σταδιακά σε ποσοστό κάτω του 100 % μέχρι το 2020.

Πλαίσιο 1. Εποπτεία του προγράμματος

Όπως ισχύει για όλα τα κράτη μέλη που έχουν ενταχθεί σε πρόγραμμα χρηματοδοτικής συνδρομής, η πρόοδος όσον αφορά την εφαρμογή του συνοδευτικού προγράμματος πολιτικής στην Κύπρο παρακολουθείται σε τακτική και συγκεκριμένη βάση, σύμφωνα με τις διατάξεις του Μνημονίου Συνεννόησης. Η παρούσα έκθεση για τη συγκεκριμένη χώρα, που εντάσσεται στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου 2015, παρέχει μια σύνοψη της πρόσφατης πρόοδου που σημειώθηκε όσον αφορά την εφαρμογή του προγράμματος. Περισσότερες λεπτομέρειες υπάρχουν στις εκθέσεις για την πορεία εφαρμογής του προγράμματος, τις οποίες δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετά από κάθε αποστολή ελέγχου.⁽²⁾ Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτενείς απαιτήσεις αναφοράς που προβλέπονται στα προγράμματα χρηματοδοτικής συνδρομής, καθώς και την αυστηρή παρακολούθηση και επιβολή τους, οι χώρες που έχουν ενταχθεί σε πρόγραμμα εξαιρούνται από την υποχρέωση υποβολής εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και

προγραμμάτων σταθερότητας ή σύγκλισης (κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 472/2013, άρθρο 10 παράγραφος 1). Ωστόσο, οι χώρες που έχουν ενταχθεί σε πρόγραμμα χρηματοδοτικής συνδρομής κλήθηκαν να υποβάλουν τους τυποποιημένους δημοσιονομικούς πίνακες και να αναφέρουν την πρόοδο όσον αφορά την πορεία των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Μετά από αίτηση που υποβλήθηκε από την Κύπρο στις 25 Ιουνίου 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διαπραγματεύθηκαν με τις κυπριακές αρχές πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής. Το πρόγραμμα εγκρίθηκε από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, στις 24 Απριλίου 2013, και το Διοικητικό Συμβούλιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, στις 15 Μαΐου 2013. Το πρόγραμμα καλύπτει την περίοδο 2013-2016. Η χρηματοδοτική δέσμη του καλύπτει ποσά ύψους έως 9 δισ. ευρώ που παρέχονται από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και 1 δισ. ευρώ που παρέχονται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Μέχρι στιγμής, έχει εκταμιευθεί συνολικό ποσό 6,1 δισ. ευρώ (5,7 δισ. ευρώ από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και 428 εκατ. ευρώ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο).

Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος βασίζονται σε τρεις θεμελιώδεις πυλώνες: i) πολιτικές για την αποκατάσταση της ευρωστίας του χρηματοπιστωτικού τομέα και της εμπιστοσύνης των καταθετών και των αγορών, με βάση την ενδελεχή αναδιάρθρωση και τη μείωση του μεγέθους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και την ενίσχυση της εποπτείας· ii) συνέχιση της δημοσιονομικής εξυγίανσης, ώστε να διορθωθεί το υπερβολικό έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης, έως το 2016, και να τεθεί ο δείκτης ακαθάριστου δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ σε σταθερή πτωτική τροχιά μεσοπρόθεσμα· iii) διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας, την επαναφορά της οικονομίας σε φάση βιώσιμης ανάπτυξης, και την εξάλειψη των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

⁽²⁾ Οι εν λόγω εκθέσεις, μαζί με άλλες πληροφορίες που αφορούν το πρόγραμμα χρηματοδοτικής συνδρομής, είναι διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/cyprus/index_en.htm

Πίνακας 1.1: Κύριοι οικονομικοί, χρηματοπιστωτικοί και κοινωνικοί δείκτες

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Πρόβλεψη		
							2014	2015	2016
Πραγματικό ΑΕΠ (σε ετήσια βάση)	3,6	-2,0	1,4	0,3	-2,4	-5,4	-2,8	0,4	1,6
Ιδιωτική κατανάλωση (σε ετήσια βάση)	8,0	-6,6	1,3	1,8	-0,7	-6,0	-1,2	-0,5	1,1
Δημόσια κατανάλωση (σε ετήσια βάση)	5,7	6,4	-1,4	0,7	-2,7	-4,9	-4,7	-0,9	-2,5
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (σε ετήσια βάση)	9,0	-13,9	-5,1	-9,4	-20,7	-17,1	-11,1	-1,6	4,5
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε ετήσια βάση)	-1,7	-7,3	2,6	4,2	-1,7	-5,0	0,3	2,0	2,6
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε ετήσια βάση)	7,7	-16,0	4,5	-0,6	-4,6	-13,6	-0,5	-0,1	1,3
Παραγωγικό κενό	5,1	1,0	0,9	0,3	-1,3	-5,0	-6,0	-4,3	-1,7
Συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ:									
Εγχώρια ζήτηση (σε ετήσια βάση)	8,3	-7,1	-0,6	-0,7	-4,9	-7,6	-3,1	-0,7	0,9
Αποθέματα (σε ετήσια βάση)	0,8	-1,3	3,1	-1,4	1,0	-2,3	0,0	0,0	0,0
Καθαρές εξαγωγές (σε ετήσια βάση)	-5,5	6,1	-1,1	2,3	1,6	4,5	0,4	1,1	0,8
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ), ισοζύγιο πληρωμών	-15,61*	-10,73*	-9,83*	-3,36*	-6,86*	-3,0	.	.	.
Εμπορικό Ισοζύγιο (% του ΑΕΠ), ισοζύγιο πληρωμών	-11,39*	-5,51*	-6,22*	-4,27*	-3,08*	0,1	.	.	.
Όροι αγαθών και υπηρεσιών (σε ετήσια βάση)	-1,7	0,4	-0,1	-0,4	-0,2	-0,7	-0,9	-0,3	0,0
Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (% του ΑΕΠ)	-15,1*	-30,4*	-35,6*	-71,7*	-147,3	-156,8	.	.	.
Καθαρό εξωτερικό χρέος (% του ΑΕΠ)	-4,0*	1,3*	8,0*	38,2*	36,6*	41,6*	.	.	.
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (% του ΑΕΠ)	447,4*	544,1*	491,9*	468,2*	508,8	436,3	.	.	.
Εξαγωγικές επιδόσεις έναντι των προηγμένων χωρών (% μεταβολή σε διάστημα 5 ετών)	-3,7*	-0,6*	-12,0*	-8,9*	-19,1*	-22,0*	.	.	.
Μερίδια εξαγωγικών αγορών, των αγαθών και των υπηρεσιών (%)	0,1*	0,1*	0,1*	0,0*	0,0*	0,1	.	.	.
Ποσοστό αποταμίευσης νοικοκυριών (καθαρή αποταμίευση ως ποσοστό του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος)	-0,9	4,6	5,5	3,5	-4,6	-16,0	.	.	.
Ιδιωτικές πιστωτικές ροές, σε ενοποιημένη βάση, (% του ΑΕΠ)	37,4	12,8	22,2	22,2	-0,6	-11,2	.	.	.
Χρέος ιδιωτικού τομέα, σε ενοποιημένη βάση (% του ΑΕΠ)	285,2	303,2	315,2	330,8	331,5	344,8	.	.	.
Αποπληθωρισμένος δείκτη τιμών ακινήτων (σε ετήσια βάση)	1,2	-7,2	-7,7	-9,6	-1,6	-5,4	.	.	.
Επενδύσεις σε κατοικίες (% του ΑΕΠ)	12,2	9,8	7,9	6,1	4,9	3,9	.	.	.
Συνολικές υποχρεώσεις χρηματοπιστωτικού τομέα, μη ενοποιημένες	24,1	16,7	-5,7	-3,7	21,5	-19,5	.	.	.
Δείκτης κεφαλαίου κατηγορίας 1 ¹	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Συνολικός δείκτης φερεγγυότητας ²	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Ακαθάριστο σύνολο των επισφαλών και μη εξυπηρετούμενων δανείων (ποσοστό% του συνόλου των χρεωστικών τίτλων και του	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Μεταβολή της απασχόλησης (αριθμός ατόμων, σε ετήσια βάση)	2,0	-0,4	-0,2	0,4	-4,2	-5,3	-1,8	0,2	1,3
Ποσοστό ανεργίας	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,2	15,8	14,8
Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (% του ενεργού πληθυσμού)	0,5	0,6	1,3	1,6	3,6	6,1	.	.	.
Ποσοστό ανεργίας των νέων (% του ενεργού πληθυσμού στην ίδια ηλικιακή ομάδα)	9,0	13,8	16,6	22,4	27,7	38,9	35,5	.	.
Ποσοστό δραστηριότητας (15-64 ετών)	73,6	73,0	73,6	73,5	73,5	73,6	.	.	.
Νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (%)	9,7	9,9	11,7	14,6	16,0	18,7	.	.	.
Άτομα που απειλούνται από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό (% του συνολικού πληθυσμού)	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8	.	.	.
Ποσοστό ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας (% του συνολικού π	15,9	15,8	15,6	14,8	14,7	15,3	.	.	.
Ποσοστό σοβαρής υλικής στέρησης (% του συνολικού πληθυσμού)	9,1	9,5	11,2	11,7	15,0	16,1	.	.	.
Αριθμός ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (% επί του συνόλου του πληθυσμού ηλικίας κάτω των 60	4,5	4,0	4,9	4,9	6,5	7,9	.	.	.
Αποπληθωριστής ΑΕΠ (σε ετήσια βάση)	4,5	0,2	2,1	2,0	2,0	-1,4	-1,7	0,8	1,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) (σε ετήσια	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4	-0,3	0,7	1,2
Ονομαστική αμοιβή ανά εργαζόμενο (σε ετήσια βάση)	3,4	2,6	2,6	2,5	-0,8	-6,0	-4,6	0,2	1,2
Παραγωγικότητα της εργασίας (πραγματική, πρόσωπο που ασκεί	1,6	-1,6	1,6	-0,2	1,8	-0,1	.	.	.
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (ΚΕΑΜΠ) (σύνολο της	1,8	4,3	1,0	2,7	-2,6	-5,9	-3,7	0,0	0,9
Πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (σε ετήσια	-2,6	4,1	-1,1	0,7	-4,6	-4,6	-2,0	-0,8	-0,5
ΠΣΣΓ ³⁾ (ΚΕΑΜΠ, ετήσια βάση)	0,4	1,5	-1,5	2,4	-5,6	-3,1	-4,0	-2,6	-0,3
ΠΣΣΓ ³⁾ (ΕνΔΤΚ, ετήσια βάση)	-1,7	1,0	-3,0	-0,3	-1,6	-0,1	1,6	4,4	-1,3
Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	0,9	-5,6	-4,8	-5,8	-5,8	-4,9	-3,0	-3,0	-1,4
Διαρθρωτικό δημοσιονομικό ισοζύγιο (% του ΑΕΠ)	.	.	-5,2	-5,7	-5,5	-2,1	-0,9	-1,4	-1,1
Ακαθάριστο χρέος γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	45,3	54,1	56,5	66,0	79,5	102,2	107,5	115,2	111,6

1) Εγχώριοι τραπεζικοί όμιλοι και ανεξάρτητες τράπεζες.

2) Εγχώριοι τραπεζικοί όμιλοι και ανεξάρτητες τράπεζες, θυγατρικές και υποκαταστήματα ελεγχόμενα από την αλλοδαπή (ΕΕ και εκτός ΕΕ).

3) Πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία

(*) ΒΡΜ5 ή/και ΕΣΛ95

Πηγή: Χαιμερινές προβλέψεις της Επιτροπής του 2015· Υπολογισμοί της Επιτροπής.

Πίνακας 1.2: Πίνακας αποτελεσμάτων ΔΜΑ

		Κατώτατα όρια	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Εξωτερικές ανισορροπίες και ανταγωνιστικότητα	Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	Μέσος όρος 3 ετών	-4%/6%	-11,5	-12,7	-12,1	-8,0	-6,7	-4,0
		προς υπόμνηση: έτος επίπεδο	-	-15,6	-10,7	-9,8	-3,4	-6,9	-3,1
	Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (% του ΑΕΠ)		-35%	-15,1	-30,4	-35,6	-71,7	-147,3	-156,8
	ΠΣΣΙ = πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία (REER) (42 βιομηχανικές χώρες — αποπληθωριστής ΕνΔΤΚ)	% μεταβολή (3 έτη)	±5% & ±11%	2,2	3,5	0,0	-3,0	-5,9	-0,8
		προς υπόμνηση: % ετήσια μεταβολή	-	3,2	1,0	-4,1	0,1	-2,0	1,1
	Μερίδια εξαγωγικών αγορών	% μεταβολή (5 έτη)	-6%	-14,9	-9,0	-19,4	-16,8	-26,8	-27,2
		προς υπόμνηση: % ετήσια μεταβολή	-	-3,4	4,4	-15,4	-5,4	-9,3	-3,9
	Ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (ΚΕΑΜΠ-ULC)	% μεταβολή (3 έτη)	9% & 12%	3,7	7,6	7,2	8,1	0,9	-5,9π
προς υπόμνηση: % ετήσια μεταβολή		-	1,8	4,3	1,0	2,7	-2,6	-5,9π	
Εσωτερικές ανισορροπίες	Αποπληθωρισμένες τιμές κατοικίας (% ετήσια μεταβολή)		6%	0,8	-6,9	-8,0	-9,3	-2,0	-5,5
	Πιστωτικές ροές ιδιωτικού τομέα ως ποσοστό % του ΑΕΠ, σε ενοποιημένη βάση		14%	37,4	12,7	22,2	22,3	-0,6	-11,2π
	Χρέος ιδιωτικού τομέα ως ποσοστό % του ΑΕΠ, σε ενοποιημένη βάση		133%	285,2	303,3	315,3	330,7	331,4	344,8π
	Χρέος τομέα γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό % του ΑΕΠ		60%	44,7	53,5	56,5	66,0	79,5	102,2
	Ποσοστό ανεργίας	Μέσος όρος 3 ετών	10%	4,1	4,3	5,1	6,5	8,7	11,9
		προς υπόμνηση: έτος επίπεδο	-	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9
	Συνολικές υποχρεώσεις χρηματοπιστωτικού τομέα (% μεταβολή σε ετήσια βάση)		16,5%	16,6	23,0	-2,6	-0,9	8,8	-19,5

Σύμβολα: ε: εκτίμηση, π: προσωρινό.

Τα τονισμένα αριθμητικά στοιχεία είναι εκείνα που υπερβαίνουν το κατώτατο όριο που καθιερώνει η έκθεση του μηχανισμού επαγρύπνησης της ΕΚ. Για την ΠΣΣΙ και το ΚΕΑΜΠ, το πρώτο όριο αφορά τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ.

1) Τα αριθμητικά στοιχεία με πλάγιους χαρακτήρες είναι σύμφωνα με τα παλαιά πρότυπα (ΕΣΛ95/BPM5).

2) Στοιχεία μεριδίων εξαγωγικών αγορών: η συνολικές παγκόσμιες εξαγωγές βασίζονται στην 5η έκδοση του εγχειριδίου ισοζυγίου πληρωμών (BPM5). 3) Ποσοστό ανεργίας: i=Αναδρομικός υπολογισμός Eurostat προκειμένου να συμπεριληφθούν τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του 2011

4) Τα στοιχεία για τη διεθνή επενδυτική θέση έχουν αναθεωρηθεί προς τα κάτω μετά την ενσωμάτωση πλοιοκτητριών οντοτήτων ειδικού σκοπού

5) Δείκτης τιμών κατοικιών: e = εκτιμήσεις Eurostat.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

2. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΘΈΜΑΤΑ

2.1. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Οι δημοσιονομικές επιδόσεις που καταγράφηκαν το 2014, οι οποίες ήταν ανώτερες από τους στόχους που καθορίζονται στο πρόγραμμα, οφείλονται σε εξελίξεις στο σκέλος των εσόδων και στο σκέλος των δαπανών. Γενικά, στο σκέλος των εσόδων, η καλύτερη από την αναμενόμενη πορεία των μακροοικονομικών μεγεθών προήλθε κυρίως από τα υψηλότερα έσοδα από έμμεσους φόρους και κρατικά τέλη. Στο σκέλος των δαπανών, οι κύριοι παράγοντες ήταν τα χαμηλότερα από τα αναμενόμενα επίπεδα εφάπαξ συνταξιοδοτικών πληρωμών και ενδιάμεσης κατανάλωσης (αντικατοπτρίζοντας τον αυστηρό δημοσιονομικό έλεγχο), καθώς και οι μικρότερες από τις αναμενόμενες καταπτώσεις κρατικών εγγυήσεων.

Έχει σημειωθεί πρόοδος στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο έχει αρχίσει να λειτουργεί, και δημοσίευσε πρόσφατα την φθινοπωρινή έκθεση του 2014. Ωστόσο, ο θεσμός παρουσιάζει ακόμα αδυναμίες. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το μνημόνιο συνεννόησης προβλέπει μέτρα για την ενίσχυσή του σε ό,τι αφορά τις εργασιακές διαδικασίες, την τεχνική εμπειρογνομosύνη και τους πόρους που θα του διασφαλίζουν την πλήρη λειτουργικότητα. Επιπλέον, η Κύπρος έχει για πρώτη φορά αναλάβει συστηματική εκτίμηση κινδύνου των κρατικών εγγυήσεων που πρόκειται να καταπέσουν το 2014 και μετά. Η κυβέρνηση θέσπισε επίσης ολοκληρωμένη μεσοπρόθεσμη στρατηγική διαχείρισης του χρέους στα τέλη Δεκεμβρίου 2014. Αναμένεται να εκδώσει τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές για έργα δημοσίων επενδύσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου.

Το νέο Τμήμα Φορολογίας της Κύπρου (που προήλθε από τη συγχώνευση του Τμήματος Εσωτερικών Προσόδων και της Υπηρεσίας ΦΠΑ) έχει δημιουργηθεί, αλλά δεν σημειώθηκε καμία σημαντική πρόοδος όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της φορολογικής διοίκησης. Ο διορισμός Επιτρόπου Φορολογίας και Βοηθού Επιτρόπου Φορολογίας δεν οδήγησαν στην αναμενόμενη επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων. Το νέο ενοποιημένο Γραφείο Μεγάλων Φορολογουμένων άνοιξε τις πόρτες του επισήμως στις αρχές Ιανουαρίου 2015, αλλά δεν είναι ακόμη πλήρη λειτουργία, γεγονός που θα μπορούσε να δημιουργήσει σημαντικό κίνδυνο για την είσπραξη

των φόρων. Γενικά, παρά την εκτεταμένη τεχνική βοήθεια που παρασχέθηκε και τα σημαντικά μεταρρυθμιστικά βήματα που έχουν πραγματοποιηθεί, ο ρυθμός μεταρρύθμισης παρουσιάζει υστέρηση, κυρίως λόγω ανεπαρκούς εξοικείωσης με την επιχειρησιακή διαδικασία και της ασάφειας ως προς τις αρμοδιότητες. Ειδικότερα, οι ενισχυμένες εξουσίες είσπραξης (αναγκαστική μεσεγγύηση τραπεζικών λογαριασμών και κατάσχεση κινητών περιουσιακών στοιχείων) δεν έχουν δοκιμαστεί στην πράξη· δεν υπάρχει στρατηγική για την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, συμπεριλαμβανομένης της ποινικής δίωξης· και δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί στην πράξη νέες προσεγγίσεις για τη βελτίωση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Τέλος, ο διορισμός διοικητικών στελεχών έχει καθυστερήσει. Η αποστολή τεχνικού ελέγχου του προγράμματος στα τέλη Ιανουαρίου σημείωσε, ωστόσο, κάποια ενθαρρυντική πρόοδο και σε γενικές γραμμές οι μεταρρυθμίσεις προχωρούν αν και με βραδύτερο ρυθμό από ό,τι αναμενόταν.

Οι κύριες αποφάσεις πολιτικής για τον σχεδιασμό της φορολόγησης της ακίνητης περιουσίας, οι οποίες αναμένεται να εφαρμοστούν το 2015 και έχουν ως στόχο να βελτιωθεί ο δίκαιος χαρακτήρας της φορολογικής επιβάρυνσης και να αυξηθεί η αποδοτικότητα της φορολογικής διοίκησης, δεν έχουν ακόμη κοινοποιηθεί. Παραμένει άγνωστο με ποιο τρόπο οι κυπριακές αρχές προτίθενται να σχεδιάσουν το σύστημα φορολόγησης της ακίνητης περιουσίας, να εξορθολογίσουν τη διαχείρισή του και τα συναφή τέλη συναλλαγών.

2.2. ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Συνολικά, η αναδιάρθρωση των τραπεζών ήταν επιτυχής. Η Τράπεζα Κύπρου έχει σε γενικές γραμμές περατώσει την επιχειρησιακή εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης, καθώς έχουν κλείσει όλα τα υποκαταστήματα και οι μονάδες διεθνών συναλλαγών όπως είχε προγραμματιστεί και έχει ολοκληρωθεί η μετάβαση όλων των λειτουργιών πληροφορικής. Στον κλάδο της συνεργατικής τραπεζικής έχουν επίσης σημειωθεί ορισμένα επιτεύγματα, ιδίως από πλευράς περικοπών στις προσλήψεις προσωπικού και στο κόστος

Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρές προκλήσεις όσον αφορά τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξακολουθεί να αυξάνεται σε τράπεζες και έφθασε το 63% στην Τράπεζα Κύπρου, το 56,7% στις συνεργατικές τράπεζες και το 56% στην Hellenic στα τέλη του 2014. Έχουν δημιουργηθεί μονάδες διαχείρισης ληξιπρόθεσμων οφειλών για την αντιμετώπιση των μεγαλύτερων μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ωστόσο, η πρόοδος προς την κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων παραμένει σχετικά αργή. Εν προκειμένω, από τη στιγμή που θα τεθεί ουσιαστικά σε εφαρμογή, ο τροποποιημένος νόμος για τις κατασχέσεις αναμένεται να παράσχει στις τράπεζες καλύτερα μέσα για την αντιμετώπιση των δανειοληπτών που αδυνατούν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Επιπλέον, η ανάπτυξη μιας αγοράς για μη εξυπηρετούμενα δάνεια και η άρση των εμποδίων για τις τράπεζες να λαμβάνουν χρηματοοικονομικές πληροφορίες σχετικά με υπερήμερους δανειολήπτες θα συμβάλει περαιτέρω στις προσπάθειες αναδιάρθρωσης των τραπεζών.

Παρά τις μεταβαλλόμενες εκροές καταθέσεων, τα τραπεζικά αποθέματα ρευστότητας βελτιώνονται συνεχώς από τις αρχές του 2015. Κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2014, και ιδίως μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της συνολικής αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, οι εκροές καταθέσεων άρχισαν να σταθεροποιούνται. Κατά συνέπεια, και σε συνδυασμό με τις αποπληρωμές του δανείου, την ανακεφαλαιοποίηση και την εκχώρηση στοιχείων του ενεργητικού που οδήγησαν σε νέες εισροές μετρητών, τα αποθέματα ρευστότητας αυξήθηκε κατά 1,25 δισ. ευρώ περίπου σε εμπορικές τράπεζες και σε συνεργατικές τράπεζες κατά τη διάρκεια του 2014.

Οι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων σε εγχώριες συναλλαγές καταργήθηκαν και οι έλεγχοι στις εξωτερικές συναλλαγές εξαλείφονται σταδιακά. Από τις 8 Δεκεμβρίου 2014, τα περιοριστικά μέτρα άλλαξαν και η κυβέρνηση εξέδωσε ανακοίνωση⁽³⁾ με την οποία συμπληρώνεται ο χάρτης πορείας για την ελευθέρωση των εξωτερικών ελέγχων. Στην ανακοίνωση οι αρχές δεσμεύτηκαν ότι η χαλάρωση των ελέγχων θα πραγματοποιηθεί με σταδιακό και συνετό τρόπο και θα αξιολογείται σε τακτά διαστήματα. Τα περιοριστικά μέτρα για τις εξωτερικές συναλλαγές χαλάρωσαν δύο φορές, αρχικά στις 8 Δεκεμβρίου 2014 και, στη συνέχεια, στις 12 Ιανουαρίου 2015.⁽⁴⁾

Παρά τη σημαντική πρόοδο, η μεταρρύθμιση του πλαισίου για την αφερεγγυότητα, που αποτελεί μείζον νομοθετικό μέτρο για το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Στόχος της μεταρρύθμισης αυτής είναι να αναπτύξει τα στοιχεία που απαιτούνται για μια συνολική μεταρρύθμιση των καθεστώτων αφερεγγυότητας τόσο των φυσικών προσώπων και όσο και των εταιρειών. Η πράξη αυτή θα είναι καίριας σημασίας για τη δημιουργία κινήτρων για τους οφειλότες και τους πιστωτές να συμφωνήσουν στην αναδιάρθρωση του χρέους,

(3) [http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/2ABF791EC1C658B1C2257DA5004AE3F9/\\$file/Policy%20for%20gradual%20relaxation%20of%20remaining%20restrictive%20measures%20CLEAR%204%20Dec%202014.pdf](http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/2ABF791EC1C658B1C2257DA5004AE3F9/$file/Policy%20for%20gradual%20relaxation%20of%20remaining%20restrictive%20measures%20CLEAR%204%20Dec%202014.pdf)

(4) Στις 8 Δεκεμβρίου 2014, τα όρια για εξωτερικές μεταφορές διπλασιάστηκαν ως εξής: 1) το ανώτατο όριο για τις πληρωμές που εξαιρούνται από την έγκριση της Επιτροπής πληρωμών αυξήθηκε σε 2.000.000 ευρώ· 2) το ανώτατο όριο για τις μεταφορές καταθέσεων/κεφαλαίων εκτός της Δημοκρατίας ανά άτομο για κάθε πιστωτικό ίδρυμα, ή/και ίδρυμα πληρωμών ανεξάρτητα από τον σκοπό αυξήθηκε σε 10.000 ευρώ ανά μήνα· 3) το ανώτατο όριο για την εξαγωγή τραπεζογραμματίων ευρώ ή/και ξένων χαρτονομισμάτων ανά φυσικό πρόσωπο και ανά ταξίδι στο εξωτερικό αυξήθηκε σε 6.000 ευρώ.

Στις 12 Ιανουαρίου 2015, τα περιοριστικά μέτρα χαλάρωσαν με τον ακόλουθο τρόπο: 1) το ανώτατο όριο για τις πληρωμές που εξαιρούνται από την έγκριση της πληρωμής Επιτροπής καταργήθηκε, αλλά η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με τις πληρωμές ή μεταβιβάσεις από τις τράπεζες· 2) το ανώτατο όριο για τις μεταφορές καταθέσεων/κεφαλαίων εκτός της Δημοκρατίας ανά άτομο για κάθε πιστωτικό ίδρυμα ή/και ίδρυμα πληρωμών ανεξάρτητα από τον σκοπό αυξήθηκε σε 20.000 ευρώ ανά μήνα· 3) το ανώτατο όριο για την εξαγωγή τραπεζογραμματίων ευρώ ή/και ξένων χαρτονομισμάτων ανά φυσικό πρόσωπο και ανά ταξίδι στο εξωτερικό αυξήθηκε σε 10.000 ευρώ.

και να μειωθούν με τον τρόπο αυτό τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τραπεζών. Η διαδικασία κατάρτισης για τα περισσότερα νομοσχέδια έχει ολοκληρωθεί και υποβληθεί κείμενα στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ωστόσο, η νομοθεσία για την διαδικασία αφερεγγυότητας προσώπων βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της κατάρτισης. Τα δύσκολα ζητήματα περιλαμβάνουν τη μεταχείριση των εγγυητών και τους όρους βάσει των οποίων υποχρεούνται οι τράπεζες να συμμετάσχουν σε μια πρόταση αναδιάρθρωσης του χρέους (υποχρεωτική αναδιάρθρωση).

Οι κυριακές αρχές συνέχισαν την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, εστιάζοντας σε μέτρα για την ενίσχυση της αποτελεσματικής εποπτείας χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, δικηγόρων, λογιστών και παρόχων διοικητικών υπηρεσιών.

2.3. ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Η κυπριακή αγορά εργασίας επλήγη από την οικονομική κρίση, με αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας. Για το 2014, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών ανήλθε σε 67,3%, παρουσιάζοντας μείωση κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το ποσοστό απασχόλησης το 2009. Η μακροχρόνια ανεργία ανήλθε σε 16,1% το 2014 (από 11,9% το 2012 και 15,9% το 2013). Ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια, φθάνοντας το 27,8% του συνολικού πληθυσμού το 2013, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (24,5%). Η ανεργία των νέων (άτομα κάτω των 25 ετών) ανήλθε σε 35,5% το 2014, ήτοι αύξηση κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2012. Έχουν εισαχθεί και εφαρμόζονται μέτρα για την τόνωση της απασχόλησης και την άμβλυνση των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων της ανεργίας. Αυτά περιλαμβάνουν ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, μέτρα ενεργοποίησης για ανέργους, το εθνικό σχέδιο δράσης για τη νεολαία και το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Δεδομένου ότι οι προοπτικές της αγοράς εργασίας της Κύπρου εξακολουθούν να είναι προβληματικές, αναμένεται μεγαλύτερο περιθώριο για ταχεία, συνεχή και αποτελεσματική απόκριση.

Οι αρχές προχωρούν στη μεταρρύθμιση του συστήματος των πολιτικών ενεργοποίησης, αλλά η ικανότητα των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης να διεκπεραιώσουν τα νέα τους καθήκοντα εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής, τόσο ως προς τον αριθμό του προσωπικού όσο και ως προς την οργάνωση και τις διαδικασίες. Έχει διατεθεί προϋπολογισμός 5,7 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, μέσω του επιχειρησιακού προγράμματος 2014-2020 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, από τα οποία περίπου 2 εκατομμύρια αναμένεται να δεσμευθούν άμεσα. Ωστόσο, ένα σχέδιο δράσης που αντικατοπτρίζει τον τρόπο με τον οποίο η αύξηση του προσωπικού συνδυάζεται με άλλα μέτρα θα μπορούσε να αποτελέσει εργαλείο για τη διασφάλιση μιας πιο αποτελεσματικής και αποδοτικής παροχής υπηρεσιών.

Ένα σύστημα συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης των ενεργητικών πολιτικών στην αγορά εργασίας αναμένεται να αρχίσει να λειτουργεί το 2015. Η Κύπρος εφαρμόζει μια συνολική μεταρρύθμιση των ενεργητικών

πολιτικών στην αγορά εργασίας για τη βελτίωση του σχεδιασμού, της διοικητικής διαχείρισης και της παρακολούθησης των διαφόρων μέτρων. Όσον αφορά την εφαρμογή των εν λόγω συστημάτων, καταρτίζεται ενιαίο πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης, με στόχο να εφαρμοστεί το 2015 σε όλες τις ενεργητικές πολιτικές στην αγορά εργασίας. Δημιουργείται μια κοινή βάση δεδομένων, ούτως ώστε να βελτιωθεί ο συντονισμός και η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων φορέων υλοποίησης. Η πρόκληση θα είναι να δοθεί συνέχεια στα αποτελέσματα αυτών των αξιολογήσεων, με σκοπό να βελτιωθεί αισθητά ο αντίκτυπος των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας.

Η Κύπρος καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για την εφαρμογή της «Εγγύησης για τη νεολαία», αλλά τα μέτρα πολιτικής δεν είναι αρκετά σφαιρικά ώστε να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι νέοι εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (NEET) καλύπτονται από εγγύηση για τη νεολαία. Το 2013 μόνο το 36% των άνεργων νέων καταχωρίστηκαν από στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Λείπει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για νέους εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης και ο ρυθμός υλοποίησης των τρεχουσών μεταρρυθμίσεων φαίνεται να είναι υπερβολικά αργός ώστε να έχει αντίκτυπο στην απασχολησιμότητα των νέων, έστω και μεσοπρόθεσμα. Οι μεγαλύτερες προκλήσεις για την υλοποίηση των «εγγυήσεων για τη νεολαία» στην Κύπρο παραμένουν η ικανότητα των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης να παρέχουν υπηρεσίες συνδεδεμένες με την εγγύηση για τη νεολαία σε όλους τους νέους που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης, η παροχή καλής ποιότητας προσφορών στο πλαίσιο των εγγυήσεων για τη νεολαία και η δημιουργία μιας προσέγγισης εταιρικής σχέσης για την υλοποίηση των εγγυήσεων για τη νεολαία.

Επιτεύχθηκε τριμερής συμφωνία για την αναστολή του καθεστώτος τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των αμοιβών (Cost of Living Adjustment, CoLA) στον ιδιωτικό τομέα μέχρι τα τέλη του 2016, αλλά δεν έχει ακόμη επιτευχθεί συναίνεση σχετικά με την εφαρμογή στη συνέχεια του μεταρρυθμισμένου συστήματος που θεσπίστηκε για τον δημόσιο τομέα. Όσον αφορά τη θέσπιση αναθεωρημένου

συστήματος μετά τη λήξη της αναστολής, οι κοινωνικοί εταίροι έχουν έως σήμερα αποδεχθεί την εφαρμογή χαμηλότερης (ετήσιας) συχνότητας αναπροσαρμογών και την αυτόματη αναστολή της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής κατά τη διάρκεια των περιόδων ύφεσης, αλλά δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία για μερική τιμαριθμική αναπροσαρμογή σε ποσοστό 50 % του πληθωρισμού.

Το ισχύον σύστημα για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας πάσχει από ορισμένες διαρθρωτικές αδυναμίες. Έχει ξεκινήσει επανεξέταση του συστήματος επιθεωρήσεων εργασίας για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητά του. Ένα έργο τεχνικής βοήθειας που παρέχεται από την ομάδα υποστήριξης για την Κύπρο είναι επί του παρόντος σε εξέλιξη, με στόχο τον προσδιορισμό των βασικών στοιχείων που απαιτούνται για την αποτελεσματική καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

Το νέο ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα εφαρμόζεται, αν και με αργό ρυθμό, ενώ η υλοποίηση των άλλων τμημάτων της μεταρρύθμισης του συστήματος πρόνοιας εξελίσσεται με βραδύτερους ρυθμούς. Οι κυπριακές αρχές άρχισαν να εφαρμόζουν το νέο ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα από τα μέσα του Ιουλίου 2014, αλλά η επεξεργασία των αιτήσεων υπήρξε αργή μέχρι τώρα. Από τις 70.000 περίπου αιτήσεις που υποβλήθηκαν, μόνο 10.000 είχαν διεκπεραιωθεί έως τον Δεκέμβριο 2014. Οι αρχές αναφέρουν ως βασικά αίτια την έλλειψη προσωπικού, την πολυπλοκότητα εξακρίβωσης της επιλεξιμότητας, την προσαρμογή στις νέες διαδικασίες και ζητήματα πληροφορικής. Επιπλέον, η πρόοδος στην κατάρτιση εθνικού μητρώου δικαιούχων κοινωνικών μεταβιβάσεων είναι πολύ βραδύτερη από ό, τι είχε αρχικά προβλεφθεί. Σκοπός του μητρώου είναι να περιορίσει την κατάχρηση του συστήματος και να συλλεγούν σημαντικές πληροφορίες, με στόχο πιθανό εξορθολογισμό των παροχών με τη δημιουργία βάσης δεδομένων που θα περιέχει προφίλ και πληροφορίες επιλεξιμότητας για τους δικαιούχους όλων των τύπων κοινωνικών μεταβιβάσεων. Με βάση το μητρώο, οι αρχές πρέπει να παρέχουν μια έκθεση αξιολόγησης της μεταρρύθμισης του συστήματος πρόνοιας, καθώς και συστάσεις για βελτιώσεις. Οι εργασίες δεν έχουν αρχίσει ακόμη σε μερικά στοιχεία του σχεδίου μεταρρύθμισης της κοινωνικής πρόνοιας

του Ιουλίου 2013, ιδίως όσον αφορά παροχές με γνώμονα τις ανάγκες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος. Σύμφωνα με το σχέδιο, ορισμένες από τις παροχές θα εξορθολογιστούν και θα εξειδικευτούν καλύτερα, και ορισμένες επίσης θα ενοποιηθούν (π.χ. επιδόματα τέκνων και αναπηρίας και παροχές στέγασης για τους εκτοπισμένους).

Η πρόωγη εγκατάλειψη του σχολείου έχει μειωθεί σταθερά, αλλά η διαπίστωση αυτή υποκρύπτει μια έλλειψη αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών και χαμηλή ποιότητα των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Η χώρα παρουσιάζει επίσης το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην ΕΕ^(*), παρόλο που οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στον τομέα αυτό περιλαμβάνουν μια σταδιακά διευρυνόμενη προσφορά επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ενώ το ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι ένα από τα υψηλότερα στην ΕΕ, η Κύπρος παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό απασχολησιμότητας πρόσφατων πτυχιούχων στην ΕΕ και χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων σε νέους ενήλικες.

Η συνολική πρόοδος όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης είναι πολύ περιορισμένη. Η μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος υγείας αναμένεται να εφαρμοστεί πλήρως μέχρι τα μέσα του 2016. Ωστόσο, πολύ περιορισμένη πρόοδος έχει σημειωθεί όσον αφορά την έγκριση του τροποποιημένου νόμου περί του εθνικού συστήματος υγείας και την ηλεκτρονική έκδοση τιμολογίων των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, την ολοκλήρωση της δημοπράτησης των υποδομών πληροφορικής για το εθνικό σύστημα υγείας, τον καθορισμό των φαρμακευτικών πολιτικών στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος υγείας, ή όσον αφορά την έγκριση μέτρων έκτακτης ανάγκης στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος υγείας.

(*) 12,7% το 2012 (ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 50,3%).

2.4. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το πλέγμα των όρων του προγράμματος περιλαμβάνει επίσης την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση ειδικών τομέων, όπως η ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων, η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών (μεταξύ των οποίων και η απελευθέρωση νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, η αναμόρφωση της στρατηγικής για τον τουρισμό, η έκδοση και μεταβίβαση τίτλων ιδιοκτησίας, η εξάλειψη της συσσώρευσης υποθέσεων προς εκδίκαση), και η ανάπτυξη του τομέα της ενέργειας. Μια προσέγγιση αναθεώρησης στο πλαίσιο εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής αποσκοπεί στη συμπλήρωση των εν λόγω μεταρρυθμίσεων.

Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις, η οποία αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής αποδοτικότητας. Η μονάδα ιδιωτικοποιήσεων που είναι επιφορτισμένη με την εφαρμογή του συμφωνηθέντος σχεδίου ιδιωτικοποιήσεων και δικαίου των ιδιωτικοποιήσεων (που εγκρίθηκαν τον Δεκέμβριο 2013 και τον Μάρτιο 2014, αντιστοίχως), συστάθηκε επίσημα τον Ιούνιο 2014 αλλά εξακολουθεί να μην είναι πλήρως στελεχωμένη. Ο διορισμός ανεξάρτητων συμβούλων υλοποιείται σταδιακά, αν και με καθυστερήσεις. Ως η κύρια πηγή εσόδων από ιδιωτικοποίηση, η ταχεία μετατροπή της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου σε εταιρεία περιορισμένης ευθύνης εξακολουθεί να αποτελεί πρώτη προτεραιότητα.⁽⁶⁾ Η μελέτη της Αρχής Ενέργειας Κύπρου περί αποδεσμοποίησης έχει επίσης σημειώσει καθυστερήσεις, καθώς ο διαγωνισμός για την επιλογή του συμβούλου είναι πολύ πρόσφατος. Η σύμβαση παραχώρησης των εμπορικών δραστηριοτήτων του λιμένα της Λεμεσού, που τελεί άμεσα υπό την αιγίδα του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων, πρέπει επίσης επιταχυνθεί. Καθυστερεί η έκδοση του νόμου για την εταιρική διακυβέρνηση κρατικών επιχειρήσεων, με τον οποίο καθιερώνεται καλύτερος συντονισμός, έλεγχος και εποπτεία των

κρατικών επιχειρήσεων, και προβλέπεται αυστηρότερη διαδικασία έγκρισης για τη δημιουργία νέων κρατικών επιχειρήσεων.

Οι μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών εφαρμόζονται με αργό ρυθμό. Οι κυριακές αρχές υπέβαλαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων, τον Σεπτέμβριο του 2014, τέσσερα νομοσχέδια σχετικά με την πρόσβαση και άσκηση νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων (εργασιοθεραπευτές, γεωπόνοι, κτηνίατροι, ψυχολόγοι). Το Δεκέμβριο 2014 εγκρίθηκαν οι νόμοι περί εργασιοθεραπευτών και ψυχολόγων, ενώ οι νόμοι περί γεωπόνων και κτηνιάτρων αναμένεται να εγκριθούν έως τον Φεβρουάριο. Όσον αφορά τα επαγγέλματα των μηχανικών, η Κύπρος δεν έχει κατορθώσει μέχρι σήμερα να επιλύσει τα προβλήματα σχετικά με τις απαιτήσεις συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο που ισχύουν για τις τεχνικές εταιρείες. Οι συζητήσεις για την αναμόρφωση της τουριστικής στρατηγικής ακολουθούν επίσης μια νέα κατεύθυνση, λαμβάνοντας υπόψη την πρόσφατη συνάφειά τους στην αναπτυξιακή στρατηγική. Έχουν συμφωνηθεί τροποποιήσεις της νομοθεσίας σχετικά με τις συγκεντρώσεις και της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, και παρόλο που έχουν ληφθεί ορισμένα θετικά μέτρα για τη βελτίωση της στελέχωσης της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας, απομένει να διαπιστωθεί εάν αυτό αρκεί για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική επιβολή των κανόνων ανταγωνισμού. Σε σχέση με την υπό εξέλιξη διαδικασία επί παραβάσει για πλημμελή μεταφορά και επιβολή των κανόνων της ΕΕ περί αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και καταχρηστικών συμβατικών ρητρών στις πωλήσεις ακίνητης περιουσίας στην Κύπρο, έχει πραγματοποιηθεί πρόοδος στην αντιμετώπιση του προβλήματος, πλην όμως είναι περιορισμένη σε σύγκριση με την προσοχή της οποίας θα έρχιζαν. Η μεγάλη συσσώρευση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας (τίτλων ιδιοκτησίας) εν αναμονή προς έκδοση και/ή μεταβίβαση στον τελικό αγοραστή της ιδιοκτησίας ενέχει κινδύνους δικαστικών διενέξεων και επιβραδύνει τον ρυθμό των δικαστικών διαδικασιών. Αν και έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τον ρυθμό της έκδοσης και μεταβίβασης των τίτλων ιδιοκτησίας, ο πρόσθετος εξορθολογισμός και η απλούστευση των διαδικασιών αυτών μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των σημαντικών κινδύνων που

⁽⁶⁾ Η Κύπρος είναι στην πρωτοπορία της ΕΕ όσον αφορά τη διαθεσιμότητα σταθερών ευρυζωνικών δικτύων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων υψηλής ταχύτητας, αλλά υστερεί στον τομέα της εγκατάστασης κινητών δικτύων υψηλής ταχύτητας.

ελλοχεύουν στην περίπτωση των αγοραστών που δεν είναι οι νόμιμοι ιδιοκτήτες. Οι κυπριακές αρχές δεσμεύτηκαν να επιταχύνουν τον ρυθμό διεκπεραίωσης των υποθέσεων από τα δικαστήρια για την εξάλειψη των ιδιαίτερα υψηλών καθυστερήσεων. Δεδομένου ότι μέρος των καθυστερήσεων αφορά υποθέσεις ακινήτων, έχουν οριστεί ειδικοί δικαστές σε κάθε περιφερειακό δικαστήριο, με την εντολή να δίνουν προτεραιότητα σε αυτές τις υποθέσεις.

ακόμη λάβει χώρα η εφαρμογή και ο εξορθολογισμός.

Στον τομέα της ενέργειας, η κυπριακή κυβέρνηση εκπονεί μια συνολική στρατηγική για την αξιοποίηση των δυνητικά μεγάλων υπεράκτιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου και τη μετατροπή του εγχώριου ενεργειακού της τομέα (συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας). Αυτό περιλαμβάνει σχέδιο για την ανάπτυξη της υποδομής φυσικού αερίου· σύσταση ενός Sovereign Wealth Fund (κρατικού επενδυτικού ταμείου) που θα στηρίζεται στο νόμο περί της Δημοσιονομικής Ευθύνης και του Δημοσιονομικού Πλαισίου, με σαφείς κανόνες εισροών και εκροών· και περιγραφή της οργάνωσης της αγοράς και του ρυθμιστικού καθεστώτος για τον εγχώριο τομέα της ενέργειας και τις εξαγωγές φυσικού αερίου. Μια επιτυχημένη στρατηγική θα συμβάλει στην καθιέρωση σταθερής ροής δημοσίων εσόδων και χαμηλότερων τιμών ηλεκτρικής ενέργειας.

Οι κυπριακές αρχές έχουν σημειώσει πρόοδο στην εκπόνηση μια συνολικής και συνεκτικής αναπτυξιακής στρατηγικής. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην τρέχουσα μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, τη μεταρρύθμιση της διαχείρισης των δημοσίων οικονομικών, τη στρατηγική για τον τουρισμό, το επιχειρηματικό περιβάλλον, και σε άλλες δεσμεύσεις του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της Κύπρου και σχετικές πρωτοβουλίες της ΕΕ. Λαμβάνει επίσης υπόψη τη συμφωνία εταιρικής σχέσης για την εφαρμογή των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, καθώς και τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, η οποία προσδιορίζει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και τους τομείς με υψηλή προστιθέμενη αξία, με στόχο την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας. Μολονότι το σχέδιο δράσης για την αναπτυξιακή στρατηγική υπάρχει, δεν έχουν

2.5. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΌΣ ΤΗΣ ΔΗΜΌΣΙΑΣ ΔΙΟΪΚΗΣΗΣ

Οι κυπριακές αρχές έχουν δεσμευθεί να προβούν σε εκτενή μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης. Η ανασκόπηση της δημόσιας διοίκησης έχει καθυστερήσει σοβαρά από το καλοκαίρι του 2014 και είναι σημαντικό να τεθούν σαφείς προτεραιότητες για μια ουσιαστική οριζόντια μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης. Η Παγκόσμια Τράπεζα και εμπειρογνώμονες από το Ηνωμένο Βασίλειο εκπόνησαν έκθεση όπου αναφέρονται οι κυριότερες ανεπάρκειες της δημόσιας διοίκησης, ιδίως το υψηλό μισθολογικό κόστος, η έλλειψη σύνδεσης μεταξύ απόδοσης και αμοιβής, καθώς και μεταξύ επιδόσεων και προαγωγής, η αναποτελεσματική επιλογή και διαχείριση του προσωπικού, και η πρακτικά ανύπαρκτη κινητικότητα μεταξύ και εντός των φορέων του δημοσίου. Με βάση την έκθεση αυτή, οι αρχές ετοιμάζουν ένα σχέδιο μεταρρυθμίσεων, με λεπτομερή χαρακτηριστικά και προθεσμίες των σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων, μεταξύ των οποίων και οι κύριες προτεραιότητες της κυβέρνησης, εξασφαλίζοντας παράλληλα την κατάλληλη ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης⁽⁷⁾.

Σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τα υπουργεία που καλύπτονται από την πρώτη δέσμη ανασκόπησης (υγεία, εκπαίδευση και γεωργία). ωστόσο, έχει συσσωρευθεί καθυστέρηση άνω των έξι μηνών όσον αφορά την ανασκόπηση των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, όπου εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη συγκεκριμένου σχεδίου μεταρρυθμίσεων. Προπαρασκευαστικά μέτρα για τη δεύτερη δέσμη υπουργείων/ιδρυμάτων (υπόλοιπα υπουργεία, κρατικές επιχειρήσεις) είναι σε εξέλιξη.

(⁷) Επί του παρόντος, η Κύπρος κατέχει την 21η θέση μεταξύ των 28 κρατών μελών σε χρήστες υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (27,7% σε σύγκριση με τον κοινοτικό μέσο όρο του 32,8%).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας

Ευρώπη 2020 (εθνικοί στόχοι και πρόοδος)	
Δεσμεύσεις 2011	Συνοπτική εκτίμηση
<p><i>Ποσοστό απασχόλησης:</i> Μέχρι το 2020 θα πρέπει να εργάζεται το 75% - 77% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών.</p>	<p>Το ποσοστό απασχόλησης έχει μειωθεί από το 2009 και συνέχισε να μειώνεται και το 2013. Για το 2014, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών ήταν 67,3%, δηλαδή υπολειπόταν κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες του ποσοστού το 2009, και βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, που είναι 69,2%. Τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών εξακολουθούν να είναι χαμηλά (62,2% το 2013 έναντι 63,4% το 2014) σε σύγκριση με εκείνα των ανδρών (72,6% το 2013 έναντι 71,6% το 2014), αν και το συνολικό ποσοστό ανεργίας ήταν ελαφρώς υψηλότερο για τους άνδρες από ό, τι για τις γυναίκες το 2014. Τα ποσοστά απασχόλησης για τους άνδρες είναι κάτω του μέσου όρου της ΕΕ, ενώ για τις γυναίκες παραμένουν τα ίδια.</p> <p>Από 11,9% το 2012 και 15,9% το 2013, το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 16,1% το 2014 λόγω συρρίκνωσης του εργατικού δυναμικού και ηπιότερης μείωσης του ΑΕΠ, με λιγότερες απώλειες θέσεων εργασίας και ελαφρά βελτίωση των ποσοστών εύρεσης απασχόλησης.</p> <p>Αφού κορυφώθηκε σε 38,9% το 2013, η ανεργία των νέων υποχώρησε σε 35,5% του ΑΕΠ το 2014. Η μακροχρόνια ανεργία έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά κατά τα τελευταία έτη και έφθασε το 7,7% το 2014 (από 6,1% το 2013 και 3,6% το 2012).</p> <p>Η Κύπρος εμφάνισε ποσοστό ατόμων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης 18,7% το 2013 για τα άτομα ηλικίας 15-24 ετών έναντι 16% το 2012, (13% για την ΕΕ το 2013), ενώ για τα άτομα έως 29 ετών, το ποσοστό εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης έφθασε σε 20,4% το 2013 σε σχέση με 17,3% το 2012 (15,9% για την ΕΕ το 2013).</p> <p>Δεδομένης της συνεχιζόμενης συρρίκνωσης της οικονομίας, η μείωση της ανεργίας - συμπεριλαμβανομένης της μακροχρόνιας ανεργίας - εξακολουθεί να αποτελεί</p>

	<p>σημαντική πρόκληση. Η επίτευξη του εθνικού στόχου του 75-77% για την απασχόληση μεσοπρόθεσμα θα εξακολουθήσει να είναι εξαιρετικά δύσκολη.</p>
<p><i>Στόχος στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης:</i> Αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη σε 0,5% του ΑΕΠ έως το 2020.</p>	<p>Οι κυπριακές αρχές αποφάσισαν να διατηρήσουν τον περιορισμένο εθνικό τους στόχο, στο πλαίσιο της «Ευρώπης 2020», όσον αφορά την έρευνα και ανάπτυξη στο 0,50% του ΑΕΠ (που είχε τεθεί στο πλαίσιο του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων 2013). Οι επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν σε 0,45% το 2010, 0,46% το 2011, 0,43% το 2012 και 0,48% (προσωρινά στοιχεία) το 2013, καθώς η κρίση είχε ήδη αρχίσει να γίνεται αισθητή, με σοβαρές δημοσιονομικές περικοπές που επηρέασαν επίσης τους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης.</p> <p>Το ποσοστό των δαπανών του ιδιωτικού τομέα είναι ένα από τα χαμηλότερα στην ΕΕ και βαίνει μειούμενο. Όσον αφορά τη χάραξη πολιτικής, υπάρχει πλέον συνειδητοποίηση ότι η συμμετοχή των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης ενδέχεται να έχει επίσης παρεμποδιστεί από θεσμικούς παράγοντες, περίπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες στο σύστημα κινήτρων, καθώς και πολιτικές που ευνοούν περισσότερο την ακαδημαϊκή κοινότητα παρά την ανάγκη των επιχειρήσεων να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Τον Σεπτέμβριο του 2013 συστάθηκε Εθνική Επιτροπή για την έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη, με σκοπό την αναθεώρηση του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας και τη διατύπωση σχετικών συστάσεων. Ενώ οι εργασίες της Επιτροπής ολοκληρώθηκαν τον Μάρτιο 2014, εξακολουθεί να είναι ασαφής ο τρόπος με τον οποίο θα αναθεωρηθεί η διακυβέρνηση του συστήματος έρευνας και ανάπτυξης. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές δυνατότητες χρηματοδότησης από το πρόγραμμα της ΕΕ «Ορίζων 2020 για την έρευνα & καινοτομία», που παρέχει στήριξη σε δικαιούχους προγραμμάτων έρευνας και ΜΜΕ από την Κύπρο.</p> <p>Ενθαρρύνεται η περαιτέρω παρακολούθηση</p>

	των εξελίξεων της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης στο πλαίσιο αυτού που επί του παρόντος ορίζεται ως εθνική αναπτυξιακή στρατηγική της Κύπρου.
<p>Στόχος για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: 13% της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.</p>	<p>Οι κύριες προκλήσεις στους τομείς της ενέργειας και του κλίματος για την Κύπρο είναι δύο: 1) η υψηλή εξάρτηση από εισαγόμενα καύσιμα, η οποία πιέζει τα δημόσια οικονομικά και δημιουργεί ανησυχίες από την άποψη της ενεργειακής ασφάλειας· 2) η υψηλότερη από το μέσο όρο της ΕΕ ένταση της οικονομίας από πλευράς παραγωγής αερίων θερμοκηπίου και κατανάλωσης ενέργειας (0,52GG τόνοι ανά εκατομμύριο ευρώ ΑΕΠ σε σύγκριση με 0,35 στην ΕΕ). Σχετικά με το σημείο 1), έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος με πρωτοβουλίες στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (μεγάλα φωτοβολταϊκά πάρκα, πρωτοβουλία «Ηλιακή ενέργεια για όλους», καταμέτρηση καθαρής ενέργειας/net metering), καθώς και με την εξερεύνηση των υπεράκτιων πηγών φυσικού αερίου. Για παράδειγμα, η Κύπρος σημείωσε πρόοδο όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές: σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, το μερίδιο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Κύπρο έφθασε στο 7,4% το 2013 και, ως εκ τούτου, η Κύπρος επέτυχε τον πρώτο ενδιάμεσο στόχο του 4,8%. Προς το παρόν, η Κύπρος μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε σωστή πορεία όσον αφορά την επίτευξη του εν λόγω στόχου της στρατηγικής «Ευρώπης 2020». Ωστόσο, δεδομένου ότι η πορεία αυτή δεν είναι γραμμική, ο τελικός στόχος θα επιτευχθεί με ισχυρότερο μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης του μεριδίου ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, δεδομένου του μεγάλου δυναμικού της Κύπρου στον τομέα αυτό. Σχετικά με το σημείο 2), έχουν αναληφθεί προκαταρκτικές πρωτοβουλίες για τη μεταφορά του <i>κεκτημένου</i> της ΕΕ στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης, αλλά η πρόοδος είναι περιορισμένη. Η Κύπρος επωφελείται από την τεχνική βοήθεια της Ομάδας Υποστήριξης για την Κύπρο, που καλύπτει αμφοτέρους τους τομείς.</p>
<p>Στόχος για τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου: Μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε 5,5</p>	<p>Σύμφωνα με τις εθνικές προβολές που υποβλήθηκαν το 2013 και λαμβανομένων</p>

Mt ισοδυνάμου CO2 το 2020.

υπόψη των υφιστάμενων μέτρων, οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στους τομείς εκτός του συστήματος της ΕΕ για την εμπορία δικαιωμάτων εκπομπών (εκτός ΣΕΔΕ) προβλέπεται να ανέλθουν σε 2,8 Mt ισοδυνάμου CO2, το 2020 και, ως εκ τούτου, ο στόχος αναμένεται να επιτευχθεί (με περιθώριο 46 ποσοστιαίες μονάδες). Ωστόσο, εξακολουθούν να προκύπτουν διάφορα ζητήματα σε σχέση με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, όπως η εξάρτηση από τις εισαγωγές πετρελαίου, η ενεργειακή ένταση του τομέα των μεταφορών, το μη διαφοροποιημένο ενεργειακό μείγμα και η χαμηλή ενεργειακή απόδοση.

Η Κύπρος, ως νήσος, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις μεταφορές για τη διασφάλιση της πρόσβασης των πολιτών στην ΕΕ και τη διεξαγωγή των εμπορικών συναλλαγών εντός της εσωτερικής αγοράς και με τρίτες χώρες. Η ανάπτυξη των λιμένων και των αερολιμένων, καθώς και των συνδέσεών τους με τις περιοχές παραγωγής και διανομής, όσον αφορά τα εμπορεύματα, και με τις πόλεις, όσον αφορά τους επιβάτες, αποτελεί προτεραιότητα. Ωστόσο, τα συστήματα πληροφορικής της εφοδιαστικής και οι υπηρεσίες διαχείρισης της κυκλοφορίας δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί πλήρως. Δεν έχει εξεταστεί ακόμη και η χρήση καθαρότερων καυσίμων στις μεταφορές. Η αποδοτική χρήση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ, όπως τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία, η διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη» και το νέο Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων, θα συμβάλουν στη βελτίωση όλων των πεδίων που σχετίζονται με τις μεταφορές. Ειδικότερα, θα μπορούσε να δοθεί προτεραιότητα στα έργα για τον Ανατολικό Διάδρομο/Διάδρομο Ανατολικής Μεσογείου και τις Θαλάσσιες Αρτηρίες που αποτελούν έργα του κεντρικού δικτύου των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών. Δεδομένου ότι οι εκπομπές CO2 από τον τομέα των μεταφορών αντιπροσωπεύουν το ήμισυ και πλέον των συνολικών εκπομπών CO2 από δραστηριότητες στην Κύπρο που δεν υπάγονται στο ΣΕΔΕ, η αντιστροφή της τάσης στις εκπομπές CO2 από τις μεταφορές θα συνέβαλε ώστε η Κύπρος να επιτύχει τον

στόχο της στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Σχετικά με το περιβάλλον, η Κύπρος έρχεται δεύτερη μετά τη Δανία από την άποψη των παραγόμενων αστικών αποβλήτων και αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα επεξεργασίας των αποβλήτων της. Προκειμένου να επιτευχθούν ο στόχος της ανακύκλωσης του 2020 βάσει της οδηγίας πλαίσιο για τα απόβλητα (50%) και οι στόχοι που καθορίστηκαν στο 7ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, η Κύπρος έχει ζητήσει τεχνική βοήθεια στον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων, έτσι ώστε, μεταξύ άλλων, να αναπτυχθεί περαιτέρω η χωριστή συλλογή, σε συνδυασμό με τις απαιτούμενες εγκαταστάσεις που εξασφαλίζουν υψηλό επίπεδο ανακύκλωσης/λιπασματοποίησης.

Η διαχείριση των υδάτων μπορεί να θεωρηθεί επίσης ως μία από τις περιβαλλοντικές προτεραιότητες της Κύπρου, λαμβάνοντας υπόψη την όλο και πιο ανησυχητική λειψυδρία στο νησί και χρειάζεται να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες στο πεδίο της οικολογικής καινοτομίας, π.χ. αντιμετώπιση της λειψυδρίας και της ενεργειακής ανεπάρκειας, της δημιουργίας υπερβολικών αποβλήτων και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Σύμφωνα με τον πίνακα αποτελεσμάτων για την οικολογική καινοτομία 2013, η Κύπρος κατατάσσεται στην 3η θέση από πλευράς χειρότερων επιδόσεων στην ΕΕ.

Η Κύπρος είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στις αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής⁽⁸⁾ και είναι πιθανόν να υφίσταται πολλαπλές πιέσεις λόγω, ιδίως, αυξημένων κυμάτων καύσωνα και ξηρασίας που επιτείνονται και από τον ανταγωνισμό για το νερό. Η κυπριακή οικονομία θα μπορούσε να πληγεί σοβαρά, ιδίως σε τομείς όπως η δασοκομία, η γεωργία, οι υδάτινοι πόροι και η βιοποικιλότητα⁽⁹⁾. Η Κύπρος έχει αρχίσει την εκπόνηση εθνικής στρατηγικής προσαρμογής, η οποία δεν έχει εγκριθεί ακόμη, παρά την ισχυρή ενθάρρυνση στο

⁽⁸⁾ Στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, COM(2013) 216 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0216&from=EN>

⁽⁹⁾ Έκτη εθνική ανακοίνωση βάσει της σύμβασης πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος.

	<p>πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για την προσαρμογή. Δεν είναι σαφές σε ποιο σημείο βρίσκεται σήμερα η διαδικασία αυτή.</p>
<p>Στόχος ενεργειακής απόδοσης: απόλυτο επίπεδο πρωτογενούς κατανάλωσης 2,8 εκατ. ΤΠΠ</p>	<p>Η πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας στην Κύπρο ανήλθε σε 2,7 εκατ. ΤΠΠ το 2010, σε 2,6 εκατ. ΤΠΠ το 2011, σε 2,5 εκατ. ΤΠΠ το 2012 και 2,2 εκατ. ΤΠΠ το 2013. Αυτό σημαίνει ότι η ακαθάριστη πρωτογενής εγχώρια κατανάλωση έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και, ως εκ τούτου, ο απόλυτος στόχος υπερκαλύφθηκε. Ωστόσο, δύο επιπλέον παράγοντες μπορεί να είχαν σημαντικό αντίκτυπο: πρώτον, η οικονομική ύφεση από το 2012 οδήγησε έμμεσα την κατανάλωση ενέργειας προς τα κάτω· δεύτερον, άνω του 90% της εσωτερικής κατανάλωσης ενέργειας καλύπτεται από εισαγωγές πετρελαίου και πετρελαιοειδών, οι οποίες τα τελευταία χρόνια γίνονται ολοένα και πιο δαπανηρές, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η κατανάλωση. Εάν οι δύο αυτοί παράγοντες μεταβληθούν στη συνέχεια, η κατανάλωση ενέργειας θα μπορούσε να αυξηθεί γρήγορα και πάλι.</p>
<p>Στόχος όσον αφορά την πρόωρη εγκατάλειψη της σχολικής εκπαίδευσης: Μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης της σχολικής εκπαίδευσης σε 10% έως το 2020.</p>	<p>Στην Κύπρο σημειώθηκε σταθερή μείωση των ποσοστών πρόωρης εγκατάλειψης της σχολικής εκπαίδευσης από 14,9% το 2006 σε 9,1% το 2013 (σε σύγκριση με 11,9% στην ΕΕ) και, ως εκ τούτου, υπήρξε υπέρβαση του εθνικού στόχου του 10%. Οι νεαροί άνδρες έχουν τριπλάσιες πιθανότητες (14,8%) να εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο από ό,τι οι νεαρές γυναίκες (4,2%). Τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών διατρέχουν σημαντικά μεγαλύτερο κίνδυνο να εγκαταλείψουν πρόωρα την εκπαίδευση. Όσον αφορά βασικές δεξιότητες στα μαθηματικά, την ανάγνωση και τις επιστήμες, η χώρα σημείωσε χαμηλές επιδόσεις και στα τρία γνωστικά πεδία το 2012, στο Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για την Διεθνή Αξιολόγηση Μαθητών (PISA). Η Κύπρος είχε τις χαμηλότερες επιδόσεις στην ΕΕ στον τομέα των επιστημών (38% των ατόμων είχαν χαμηλές επιδόσεις), τη δεύτερη χαμηλότερη στον τομέα των μαθηματικών (42% των ατόμων είχαν χαμηλές επιδόσεις) και την τρίτη χειρότερη βαθμολογία της ΕΕ στον τομέα της ανάγνωσης (32,8% των ατόμων είχαν</p>

	<p>χαμηλές επιδόσεις). Οι χαμηλές επιδόσεις αφορούν κυρίως αγόρια οικογενειών μεταναστών. Τέλος, το ποσοστό των ατόμων εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης στην Κύπρο, για την ηλικιακή ομάδα 15-24, ανήλθε σε 18,3% το 2013.</p>
<p><i>Στόχος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση: Αύξηση της συμμετοχής στην ανώτερη εκπαίδευση σε 46%.</i></p>	<p>Η Κύπρος έχει μία από τις υψηλότερες επιδόσεις στην ΕΕ ως προς την ολοκλήρωση σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με 47,8% το 2013, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 36,9% και ως εκ τούτου υπερέβη τον εθνικό ποσοτικό της στόχο του 46%. Ωστόσο, όσον αφορά τις βασικές δεξιότητες, οι επιδόσεις των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν είναι σημαντικά καλύτερες από τις επιδόσεις των αποφοίτων ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.⁽¹⁰⁾ Το 2012, η Κύπρος είχε το δεύτερο χαμηλότερο αριθμό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας ανά 1.000 κατοίκους ηλικίας 20-29 στην ΕΕ (9 σε σύγκριση με 17 περίπου σε επίπεδο ΕΕ).⁽¹¹⁾ Τέλος, το ποσοστό απασχόλησης των πρόσφατων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο είναι το χαμηλότερο στην ΕΕ (64,9% έναντι μέσου όρου 80,7% της ΕΕ).⁽¹²⁾</p>
<p><i>Στόχος για τη μείωση του πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού σε αριθμό ατόμων: Μείωση του αριθμού ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά 27.000 άτομα ή μείωση του σχετικού ποσοστού στο 19,3% του πληθυσμού.</i></p>	<p>Τα στοιχεία έως το 2013 δείχνουν επιδείνωση της κοινωνικής κατάστασης στην Κύπρο. Σχεδόν όλοι οι δείκτες παρουσιάζουν αρνητικές τάσεις το 2013. Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε σημαντικά κατά τα πρόσφατα έτη, φθάνοντας σε 27,8% του συνολικού πληθυσμού το 2013, αρκετά πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (24,5%) και τον στόχο για τη φτώχεια έχει θέσει η Κύπρος (19,3%). Κατά συνέπεια, ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε σε 240.000 άτομα, από 234.000 το 2012 και 207.000 το 2011.</p> <p>Η αύξηση των ατόμων που αντιμετωπίζουν</p>

⁽¹⁰⁾ Διεθνής Έκθεση του ΟΟΣΑ σχετικά με την έρευνα για τις δεξιότητες των ενηλίκων (2012) <http://www.oecd.org/site/piaac/>.

⁽¹¹⁾ Eurostat, Science and technology graduates by se (Απόφοιτοι επιστημών και τεχνολογίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φύλο) (tps00188)

⁽¹²⁾ Βλ. συμπληρωματικούς συναφείς δείκτες σε: <http://ec.europa.eu/education/monitor>

κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αντικατοπτρίζεται και στους 3 επιμέρους δείκτες: το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας (δηλ. χρηματικής ένδειας) σημείωσε άνοδο από 14,7% το 2012 σε 15,3% το 2013. η σοβαρή υλική στέρηση αυξήθηκε από 15% το 2012 σε 16,1% το 2013 (η σοβαρή υλική στέρηση αυξήθηκε απότομα κατά την περίοδο 2009-2013 κατά 6,6 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή σαφώς πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 9,6%) και το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (σχεδόν άνεργες οικογένειες) αυξήθηκε κατά 1,4% το 2013 (2013: 7,9%, 2012: 6,5%). Παρά τη γενική αύξηση των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, δεν επηρεάζονται κατά τον ίδιο τρόπο όλες οι ηλικιακές ομάδες. Ενώ το ποσοστό για τα ηλικιωμένα άτομα έχει μειωθεί σημαντικά (από 33,4% το 2012 σε 26,1% το 2013), το ποσοστό για τους νέους και τα άτομα σε ηλικία εργασίας αυξήθηκε (από 27,5% και 25,8% το 2012 σε 27,7% και 28,2% το 2013).

Η πρόσφατη καθιέρωση ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, με την οποία, μεταξύ άλλων, θεσπίστηκε εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα για τους μακροχρόνια ανέργους και τους φτωχούς εργαζόμενους, αναμένεται να μειώσει τον αριθμό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Τυποποιημένοι πίνακες

Πίνακας Β.1: Μακροοικονομικοί δείκτες

	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Κύριοι δείκτες									
Ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ	3,9	3,6	2,5	0,3	-2,4	-5,4	-2,8	0,4	1,6
Κενό παραγωγής ¹	μ.δ.	1,1	2,9	0,3	-1,3	-5,0	-6,0	-4,3	-1,7
ΕνΔΤΚ (ετήσια μεταβολή επί τοις %)	μ.δ.	2,5	2,3	3,5	3,1	0,4	-0,3	0,7	1,2
Εγχώρια ζήτηση (ετήσια μεταβολή επί τοις %) ²	3,2	4,3	3,7	-2,0	-3,8	-9,7	-3,2	-0,8	0,9
Ποσοστό ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού) ³	3,6	4,3	4,8	7,9	11,9	15,9	16,2	15,8	14,8
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (% του ΑΕΠ)	21,9	20,5	24,7	19,1	15,2	13,4	12,3	12,2	12,6
Ακαθάριστη εθνική αποταμίευση (% του ΑΕΠ)	20,2	17,9	14,1	16,0	10,9	10,8	9,9	10,4	11,5
Γενική κυβέρνηση (% του ΑΕΠ)									
Καθαρή δανειοδοσία (+) ή καθαρή δανειοληψία (-)	-3,6	-3,6	-1,5	-5,8	-5,8	-4,9	-3,0	-3,0	-1,4
Ακαθάριστο χρέος	53,5	61,7	53,8	66,0	79,5	102,2	107,5	115,2	111,6
Καθαρά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	-33,5	-35,2	-30,9	-39,1	-49,9	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Συνολικά έσοδα	30,3	34,6	38,7	37,0	36,3	36,5	39,1	38,5	38,4
Συνολικές δαπάνες	33,8	38,3	40,1	42,8	42,1	41,4	42,1	41,5	39,9
<i>εκ των οποίων: Τόκοι</i>	2,7	3,1	2,6	2,2	2,9	3,1	3,1	3,2	3,1
Επιχειρήσεις (% του ΑΕΠ)									
Καθαρή δανειοδοσία (+) ή καθαρή δανειοληψία (-)	0,3	-3,2	-10,4	-3,2	-5,5	6,7	1,9	3,8	2,5
Καθαρά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού· μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	-81,3	-103,4	-114,0	-168,3	-187,1	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Καθαρά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού· χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	-50,4	5,9	9,7	31,4	51,2	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	7,5	6,6	7,3	6,4	6,6	6,2	5,4	5,3	5,8
Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα	25,0	21,5	19,5	20,4	21,6	33,5	29,5	29,7	29,8
Νοικοκυριά και ΜΚΙΕΝ (% του ΑΕΠ)									
Καθαρή δανειοδοσία (+) ή καθαρή δανειοληψία (-)	0,3	1,8	0,5	3,5	1,2	-1,0	-1,3	-2,2	-2,0
Καθαρά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	103,8	130,4	128,6	107,7	102,0	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Μεικτές αποδοχές και μισθοί	36,6	36,0	35,1	35,0	33,4	31,6	30,6	30,3	30,1
Καθαρό εισόδημα περιουσίας	6,5	5,0	5,8	7,6	4,6	2,2	2,4	1,8	2,3
Εισπραχθείσες τρέχουσες μεταβιβάσεις	16,6	19,7	22,0	24,6	25,8	25,3	27,0	26,8	26,4
Ακαθάριστη αποταμίευση	7,1	8,7	8,7	8,6	5,2	2,6	2,1	1,3	1,6
Υπόλοιπος κόσμος (% του ΑΕΠ)									
Καθαρή δανειοδοσία (+) ή καθαρή δανειοληψία (-)	-2,5	-3,0	-10,0	-2,8	-5,4	0,0	-2,1	-1,2	-0,6
Καθαρά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	62,8	3,5	8,5	71,9	87,5	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	1,2	1,3	-5,7	-3,4	-1,9	2,5	2,5	3,5	4,2
Καθαρά πρωτογενή έσοδα από τον υπόλοιπο κόσμο	-4,3	-5,5	-4,6	1,3	-2,8	-3,1	-2,7	-3,1	-3,2
Καθαρές κεφαλαιακές συναλλαγές	0,0	0,4	0,1	0,2	0,1	1,3	-0,9	-0,6	-0,6
Εμπορεύσιμος τομέας	47,1	43,4	37,7	37,4	37,6	38,8	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Μη εμπορεύσιμος τομέας	46,0	47,9	52,4	54,3	53,9	53,3	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
<i>εκ των οποίων: Οικοδομικός και κατασκευαστικός κλάδος</i>	8,2	8,3	9,3	6,1	4,9	3,4	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.

---

1) Το κενό παραγωγής αποτελεί τη διαφορά μεταξύ του πραγματικού και του δυνητικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς 2010.

2) Ο δείκτης της εγχώριας ζήτησης περιλαμβάνει τα αποθέματα.

3) Ανεργοί θεωρούνται όλοι όσοι δεν είχαν εργασία, είχαν αναζητήσει εργασία ενεργά και ήταν διατεθειμένοι να αρχίσουν να εργάζονται αμέσως ή εντός δύο εβδομάδων. Το εργατικό δυναμικό απαρτίζεται από το σύνολο των εργαζομένων και των ανέργων. Το ποσοστό ανεργίας καλύπτει την ηλικιακή ομάδα 15-74.

Πηγή: Χειμερινές προβλέψεις της Επιτροπής του 2015 Υπολογισμοί της Επιτροπής

Πίνακας Β.2: Δείκτες χρηματοπιστωτικών αγορών

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο στοιχείων ενεργητικού του τραπεζικού τομέα (% του ΑΕΠ) ¹⁾	827,0	775,4	736,3	723,1	547,1	570,7
Ποσοστό στοιχείων ενεργητικού των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών (% του συνόλου των στοιχείων ενεργητικού)	64,9	64,2	60,8	62,5	62,6	μ.δ.
Ξένη ιδιοκτησία στο τραπεζικό σύστημα (% του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων)	37,0	30,6	35,5	34,6	29,3	μ.δ.
Δείκτες χρηματοπιστωτικής ευρωστίας:						
- μη εξυπηρετούμενα δάνεια (% των συνολικών δανείων) ²⁾	4,5	5,6	9,6	18,6	33,7	41,3
- δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (%) ²⁾	12,1	12,5	12,4	6,6	14,3	15,3
- αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων (%) ²⁾	14,1	11,0	-68,7	-75,8	-13,0	1,9
Τραπεζικά δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα (ετήσιο ποσοστό μεταβολής %) ¹⁾	10,6	5,9	6,9	4,2	-9,4	-4,1
Δάνεια για αγορά κατοικίας (ετήσιο ποσοστό μεταβολής %) ¹⁾	11,5	13,4	4,8	0,3	-6,8	-2,8
Δείκτης χορηγήσεων προς καταθέσεις ¹⁾	113,8	103,9	112,6	119,3	152,3	151,4
Ρευστότητα της Κεντρικής Τράπεζας ως ποσοστό επί τοις % των υποχρεώσεων ³⁾	6,0	4,6	4,9	8,9	15,4	12,8
Ιδιωτικό χρέος (% του ΑΕΠ)	303,2	315,2	330,8	331,5	344,8	μ.δ.
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (% του ΑΕΠ) ⁴⁾ - δημόσιο						
- ιδιωτικό						
Διαφορά μακροπρόθεσμων επιτοκίων έναντι Bund (μονάδες βάσης)*	137,8	185,7	317,9	550,5	493,0	483,7
Διαφορικά επιτόκια στις ανταλλαγές κινδύνων αθέτησης (Credit default swap) για κρατικά χρεόγραφα (5-ετίας)*	110,6	149,7	638,0	1196,2	943,9	423,1

1) Πλέον πρόσφατα στοιχεία Νοεμβρίου 2014.

2) Πλέον πρόσφατα στοιχεία δεύτερου τριμήνου 2014.

3) Πλέον πρόσφατα στοιχεία Σεπτεμβρίου 2014.

4) Πλέον πρόσφατα στοιχεία Ιουνίου 2014. Δεν περιλαμβάνονται οι νομισματικές αρχές, τα νομισματικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

* Σε μονάδες βάσης.

Πηγή: ΔΝΤ (Δείκτες χρηματοπιστωτικής ευρωστίας) · Ευρωπαϊκή Επιτροπή (μακροπρόθεσμα επιτόκια) · Παγκόσμια Τράπεζα (ακαθάριστο εξωτερικό χρέος) · ΕΚΤ (όλοι οι λοιποί δείκτες).

Πίνακας Β.3: Δείκτες φορολογίας

	2002	2006	2008	2010	2011	2012
Συνολικά φορολογικά έσοδα (συμπερ. των πραγματικών υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, % του ΑΕΠ)	30,9	35,8	38,6	35,6	35,3	35,3
Ανάλυση ανά οικονομική λειτουργία (% του ΑΕΠ) ¹						
Κατανάλωση	11,9	14,7	15,2	13,4	12,8	13,0
εκ των οποίων:						
- ΦΠΑ	6,6	9,7	10,6	9,2	8,5	8,9
- ειδικοί φόροι κατανάλωσης καπνού και οινοπνευματωδών	0,9	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4
- ενέργεια	1,0	1,8	1,6	1,8	2,0	1,9
- άλλα (υπόλοιπα)	3,4	1,7	1,8	1,1	1,0	0,8
Εργατικό δυναμικό σε απασχόληση	9,9	11,0	11,0	12,5	12,5	13,0
Εργατικό δυναμικό χωρίς απασχόληση	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Εισοδήματα από κεφάλαια και επιχειρήσεις	7,4	7,7	9,7	7,6	8,2	7,4
Απόθεμα κεφαλαίων/περιουσίας	1,6	2,3	2,6	1,9	1,7	1,8
<i>p.m.</i> Περιβαλλοντικοί φόροι ²	3,0	3,3	3,2	2,9	2,9	2,7
Αποδοτικότητα του ΦΠΑ ³						
Πραγματικά έσοδα ΦΠΑ ως % των θεωρητικών εσόδων με τον κανονικό συντελεστή	66,9	87,8	91,4	79,2	71,3	66,2

1) Τα φορολογικά έσοδα αναλύονται ανά οικονομική λειτουργία, δηλαδή ανάλογα με το αν οι φόροι αντλούνται από την κατανάλωση, την εργασία ή το κεφάλαιο. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), Taxation trends in the European Union (Ανάλυση των φορολογικών συστημάτων στην ΕΕ).

2) Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τους φόρους στην ενέργεια, τις μεταφορές και τη ρύπανση, καθώς και πόρους περιλαμβανόμενους στους φόρους κατανάλωσης και κεφαλαίου.

3) Η αποδοτικότητα του ΦΠΑ μετράται με τον δείκτη εσόδων ΦΠΑ. Ορίζεται ως η σχέση μεταξύ των πραγματικών εσόδων ΦΠΑ που εισπράττονται και των θεωρητικών εσόδων που θα εισπράττονταν εάν είχε εφαρμοστεί ο κανονικός συντελεστής ΦΠΑ σε όλες τις δαπάνες τελικής (εγχώριας) κατανάλωσης, που αποτελεί ατελές μέτρο της θεωρητικής καθαρής βάσης του ΦΠΑ. Ο χαμηλός δείκτης μπορεί να φανερώνει μείωση της φορολογικής βάσης εξαιτίας μεγάλων απαλλαγών ή την εφαρμογή μειωμένων συντελεστών σε ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών («κενό πολιτικής») ή κάποια αδυναμία εισπράξης φόρων, λόγω π.χ. απάτης («εισπρακτικό κενό»). Επισημαίνεται ότι η σχετική κλίμακα των διασυνοριακών αγορών (συμπεριλαμβανομένης της παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών) σε σύγκριση με την εγχώρια κατανάλωση επηρεάζει επίσης την τιμή του δείκτη, κυρίως όσον αφορά τις μικρότερες οικονομίες. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), Φορολογικές μεταρρυθμίσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ και ΟΟΣΑ (2014), Consumption tax trends (τάσεις φόρου κατανάλωσης).

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Πίνακας Β.4: Δείκτες αγοράς εργασίας και κοινωνικοί δείκτες

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ποσοστό απασχόλησης (% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών)	76,5	75,3	75,0	73,4	70,2	67,2	67,3
Αύξηση της απασχόλησης (% μεταβολή από το προηγούμενο έτος)	2,0	-0,4	-0,2	0,5	-4,2	-5,2	-1,8
Ποσοστό απασχόλησης γυναικών (% του γυναικείου πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών)	68,2	68,3	68,8	67,7	64,8	62,2	63,4
Ποσοστό απασχόλησης ανδρών (% του ανδρικού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών)	85,2	82,8	81,7	79,6	76,1	72,6	71,6
Ποσοστό απασχόλησης ηλικιωμένων εργαζομένων (% του πληθυσμού ηλικίας 55-64 ετών)	54,8	55,7	56,3	54,8	50,7	49,6	46,6
Μερική απασχόληση (% της συνολικής απασχόλησης, ηλικίας 15 ετών και άνω)	7,8	8,6	9,5	10,2	10,7	12,7	14,2
Μερική απασχόληση γυναικών (% απασχόλησης γυναικών, 15 ετών και άνω)	11,4	12,4	12,7	12,9	13,7	16,1	17,4
Μερική απασχόληση ανδρών (% απασχόλησης ανδρών, 15 ετών και άνω)	4,8	5,3	6,8	7,7	8,0	9,5	11,2
Απασχόληση ορισμένου χρόνου (% εργαζομένων με σύμβαση ορισμένου χρόνου, 15 ετών και άνω)	13,9	13,7	14,0	14,1	15,0	17,4	19,2
Μετάβαση από προσωρινή σε μόνιμη απασχόληση	29,2	26,7	22,1	22,7	24,3	μ.δ.	μ.δ.
Ποσοστό ανεργίας ¹ (% του εργατικού δυναμικού, ηλικιακή ομάδα 15-74)	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1
Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ² (του εργατικού δυναμικού)	0,5	0,6	1,3	1,6	3,6	6,1	7,7
Ποσοστό ανεργίας των νέων (% του εργατικού δυναμικού των νέων ηλικίας 15-24 ετών)	9,0	13,8	16,6	22,4	27,7	38,9	35,5
Ποσοστό νέων ΕΑΕΚ (% του πληθυσμού ηλικίας 15-24 ετών)	9,7	9,9	11,7	14,6	16,0	18,7	μ.δ.
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση (επί % του πληθυσμού ηλικίας 18-24) με το πολύ κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που δεν παρακολουθούν περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση)	13,7	11,7	12,7	11,3	11,4	9,1	μ.δ.
Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (% πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών που έχει ολοκληρώσει επιτυχώς τριτοβάθμια εκπαίδευση)	47,1	45,0	45,3	46,2	49,9	47,8	μ.δ.
Επίσημες υπηρεσίες παιδικής μέριμνας (από 1 έως 29 ώρες· % του πληθυσμού ηλικίας κάτω των 3 ετών)	8,0	8,0	11,0	7,0	7,0	μ.δ.	μ.δ.
Επίσημες υπηρεσίες παιδικής μέριμνας (30 ώρες και άνω· % του πληθυσμού ηλικίας κάτω των 3 ετών)	18,0	14,0	13,0	16,0	19,0	μ.δ.	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ανά απασχολούμενο άτομο (% ετήσια μεταβολή)	1,6	-1,6	1,6	-0,2	1,8	-0,1	-0,9
Δεδουλευμένες ώρες ανά απασχολούμενο (% ετήσια μεταβολή)	-0,3	-0,5	0,4	0,1	0,7	-0,7	0,0
Παραγωγικότητα εργασίας ανά δεδουλευμένη ώρα (% ετήσια μεταβολή· σε σταθερές τιμές)	1,9	-1,1	1,2	-0,3	1,2	0,5	-0,9
Μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό (% ετήσια μεταβολή· σε σταθερές τιμές)	-1,1	2,4	0,5	0,5	-2,8	-4,7	-2,9
Ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (% ετήσια μεταβολή)	1,8	4,1	1,0	2,5	-2,7	-5,8	μ.δ.
Πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (% ετήσια μεταβολή)	-2,7	4,0	-0,9	0,2	-4,2	-4,3	μ.δ.

1) Άνεργοι θεωρούνται όλοι όσοι δεν είχαν εργασία, αλλά είχαν αναζητήσει εργασία ενεργά και ήταν διατεθειμένοι να αρχίσουν να εργάζονται αμέσως ή εντός δύο εβδομάδων. Το εργατικό δυναμικό απαρτίζεται από το σύνολο των εργαζομένων και των ανέργων. Τα δεδομένα σχετικά με το ποσοστό ανεργίας του 2014 περιλαμβάνει την τελευταία δημοσίευση από την Eurostat στις αρχές Φεβρουαρίου 2015.

2 Μακροχρόνια άνεργοι είναι τα άτομα που ήταν άνεργοι για τουλάχιστον 12 μήνες.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΕ και Ευρωπαϊκοί Εθνικοί Λογαριασμοί)

Πίνακας Β.5: Δαπάνες για παροχές κοινωνικής προστασίας

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ασθένεια/Περίθαλψη	4,5	4,5	5,1	5,0	5,1	4,9
Αναπηρία	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8
Ηλικιωμένοι και επιζώντες	8,3	8,4	9,3	10,2	10,8	11,8
Οικογένεια/Τέκνα	1,9	2,1	2,2	2,1	2,0	1,6
Ανεργία	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2	1,5
Στέγαση και κοινωνικός αποκλεισμός π.δ.κ.α.	0,6	0,8	1,1	1,1	1,0	0,6
Σύνολο	17,8	18,6	20,8	21,8	22,4	22,6
εκ των οποίων: παροχές που εξαρτώνται από το εισόδημα	1,8	2,2	2,8	3,0	2,9	3,2
Δείκτες κοινωνικής ένταξης	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Άτομα που απειλούνται από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό ¹ (% του συνολικού πληθυσμού)	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8
Άτομα που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (% των ατόμων ηλικίας 0-17)	21,5	20,2	21,8	23,4	27,5	27,7
Ηλικιωμένοι που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (% του πληθυσμού ηλικίας 65 ετών και άνω)	49,3	48,6	42,6	39,8	33,4	26,1
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας ² (% του συνολικού πληθυσμού)	15,9	15,8	15,6	14,8	14,7	15,3
Ποσοστό σοβαρής υλικής στέρησης ³ (% του συνολικού πληθυσμού)	9,1	9,5	11,2	11,7	15,0	16,1
Ποσοστό ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας ⁴ (% των ατόμων ηλικίας 0-59)	4,5	4,0	4,9	4,9	6,5	7,9
Ποσοστό εργαζομένων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας (% των απασχολουμένων ατόμων)	6,3	6,8	7,3	7,3	7,9	8,9
Αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (πλην συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας	30,6	33,1	33,6	37,0	37,4	37,0
Κατώτατα όρια φτώχειας, εκφρασμένα σε εθνικό νόμισμα σε σταθερές τιμές ⁵	9410,6	9257,2	9088,5	9304,9	8957,6	8147,8
Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα (νοικοκυριά)	12555,0	12555,0	13316,0	13871,0	12960,0	μ.δ.
Διάμεσος σχετικής απόκλισης κινδύνου φτώχειας (60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, ηλικία: σύνολο)	15,3	17,2	18,0	19,0	19,0	17,7
Άνιση κατανομή του εισοδήματος (λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος S80/S20)	4,3	4,4	4,5	4,3	4,7	4,9

---

1) Άτομα που απειλούνται από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό (AROPE): τα άτομα που απειλούνται από φτώχεια (at-risk-of poverty — AROP) και/ή πλήττονται από σοβαρή υλική στέρηση (SYΣ-SMD) και/ή ζουν σε νοικοκυριά με μηδενική ή πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (LWI-XEE).

2) Ποσοστό ατόμων που απειλούνται από φτώχεια (AROPE): ποσοστό των ατόμων με ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος κάτω από το 60% του εθνικού ισοδύναμου διάμεσου εισοδήματος.

3) Ποσοστό των ατόμων που βιώνουν τουλάχιστον τέσσερις από τις ακόλουθες μορφές στέρησης: δεν είναι σε θέση i) να πληρώνουν ενοίκιο κατοικίας ή λογαριασμούς υπηρεσιών κοινής ωφελείας, ii) να διαθέτουν επαρκή θέρμανση κατοικίας, iii) να αντιμετωπίζουν απροσδόκητες δαπάνες, iv) να τρώνε κρέας, ψάρι ή τροφή με ισοδύναμο πρωτεΐνης κάθε δεύτερη ημέρα, v) να απολαμβάνουν διακοπές μίας εβδομάδας μακριά από το σπίτι μία φορά το χρόνο, vi) να διαθέτουν αυτοκίνητο, vii) να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων, viii) να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση ή ix) να διαθέτουν τηλέφωνο.

4) Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας: ποσοστό ατόμων ηλικίας 0-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά στα οποία οι ενήλικες (εκτός των συντηρούμενων τέκνων) εργάστηκαν λιγότερο από το 20% του συνολικού δυναμικού χρόνου απασχόλησής τους κατά τη διάρκεια των 12 προηγούμενων μηνών.

5) Για EE, CY, MT, SI, και SK, ονομαστικές τιμές κατωφλίου σε ευρώ · Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) = 100 το 2006 (η έρευνα του 2007 αναφέρεται σε εισοδήματα του 2006)

6) τα στοιχεία για το 2014 αναφέρονται στον μέσο όρο των τριών πρώτων τριμήνων.

Πηγή: Όσον αφορά τις δαπάνες για παροχές κοινωνικής προστασίας ESSPROS · όσον αφορά την κοινωνική ένταξη EU-SILC.

Πίνακας Β.6: Δείκτες επιδόσεων των αγορών προϊόντων και δείκτες πολιτικής

	2004-08	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στο σύνολο της οικονομίας (ετήσια αύξηση επί τοις %)	1,3	-1,7	1,7	-0,1	1,9	0,1	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στον κλάδο μεταποίησης (ετήσια αύξηση επί τοις %)	-1,2	-3,8	1,4	-1,6	0,2	-2,8	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας, του φυσικού αερίου (ετήσια αύξηση %)	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στον κλάδο των δομικών κατασκευών (ετήσια αύξηση επί τοις %)	1,0	-14,6	-2,5	-5,2	-5,2	-17,0	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στον τομέα του λιανικού και του χονδρικού εμπορίου (ετήσια αύξηση επί τοις%)	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Παραγωγικότητα της εργασίας ¹ στον τομέα της πληροφόρησης και της επικοινωνίας (ετήσια αύξηση επί τοις%)	4,3	-5,1	4,1	0,8	5,2	3,5	μ.δ.
Ένταση χρησιμοποίησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον κλάδο της μεταποίησης ² (διπλώματα ευρεσιτεχνίας του ΕΓΔΕ)	0,0	0,0	0,0	0,0	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Δείκτες πολιτικής	2004-08	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Εκτέλεση συμβάσεων ³ (ημέρες)	735	735	735	735	735	735	735
Χρόνος εκκίνησης μιας επιχείρησης ³ (ημέρες)	8,0	8	8	8	8	8	8
Δαπάνες E&A (% του ΑΕΠ)	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	μ.δ.
Σύνολο δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)	7,0	8,0	7,9	7,9	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
(Δείκτης: 0=καμία ρύθμιση· 6=πλέον ρυθμιζόμενη)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ρύθμιση της αγοράς προϊόντων ⁴ , συνολικά	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,65	μ.δ.
Ρύθμιση της αγοράς προϊόντων ⁴ , λιανική	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,67	μ.δ.
Ρύθμιση της αγοράς προϊόντων ⁴ , επαγγελματικές υπηρεσίες	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	3,11	μ.δ.
Ρύθμιση της αγοράς προϊόντων ⁴ , βιομηχανίες δικτύου	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	2,64	μ.δ.

1) Η παραγωγικότητα της εργασίας ορίζεται ως η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε σταθερές τιμές) διαιρούμενη δια του αριθμού των εργαζομένων.

2) Τα δεδομένα για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας αναφέρονται στις αιτήσεις προς το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (ΕΓΔΕ-ΕΠΟ). Υπολογίζονται σύμφωνα με το έτος κατά το οποίο υποβλήθηκαν στο ΕΓΔΕ. Ταξινομούνται σύμφωνα με τον τόπο κατοικίας του εφευρέτη, χρησιμοποιώντας κλασματική μέτρηση σε περίπτωση περισσότερων εφευρετών ή κλάσεων IPC (διεθνής κατάταξη των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας) για την αποφυγή διπλής καταμέτρησης.

3) Οι μεθοδολογίες, συμπεριλαμβανομένων των παραδοχών, για τον δείκτη αυτόν παρουσιάζονται λεπτομερώς στο σημείο: <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

4) Δείκτης: 0 = καμία ρύθμιση· 6 = πλέον ρυθμιζόμενη Οι μεθοδολογίες των δεικτών ρύθμισης της αγοράς προϊόντων του ΟΟΣΑ παρουσιάζονται λεπτομερώς στο σημείο αυτό:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

5) Σύνολο δεικτών του ΟΟΣΑ για τη ρύθμιση στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών και επικοινωνιών (ETCR).

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή· Παγκόσμια Τράπεζα — Doing Business (για την εκτέλεση συμβάσεων και τον χρόνο που απαιτείται για την εκκίνηση επιχείρησης)· ΟΟΣΑ (για τους δείκτες ρύθμισης της αγοράς προϊόντων)

Πίνακας Β.7: Πράσινη ανάπτυξη

Πιθόσεις πράσινης ανάπτυξης		2003-2007	2008	2009	2010	2011	2012
Μακροοικονομικά μεγέθη							
Ένταση ενέργειας	kgoe / €	0,19	0,19	0,19	0,18	0,17	0,17
Ένταση άνθρακα	kg / €	0,73	0,68	0,68	0,65	0,63	0,62
Ένταση πόρων (αντιστοιχεί στην παραγωγικότητα των πόρων)	kg / €	1,36	1,75	1,45	1,34	1,18	μ.δ.
Ένταση αποβλήτων	kg / €	μ.δ.	0,12	μ.δ.	0,15	μ.δ.	0,14
Εμπορικό ισοζύγιο ενέργειας	% του ΑΕΠ	-4,3	-7,1	-5,1	-6,6	-7,5	-8,3
Ποσοστό της ενέργειας στον ΕνΔΤΚ	%	9,6	11,5	12,0	10,6	8,7	9,4
Διαφορά μεταξύ μεταβολής τιμών ενέργειας και πληθωρισμού	%	7,5	12,5	-16,5	18,9	14,0	17,9
Δείκτης των περιβαλλοντικών φόρων προς τους φόρους της εργασίας	δείκτης	33,0%	28,5%	23,7%	23,1%	22,9%	20,4%
Δείκτης των περιβαλλοντικών φόρων προς τους φόρους της εργασίας	δείκτης	10,3%	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%	7,6%
Όμεακά μεγέθη							
Ένταση ενέργειας στη βιομηχανία	kgoe / €	0,26	0,21	0,19	0,17	0,16	0,14
Ποσοστό βιομηχανιών εντάσεως ενέργειας στην οικονομία	% του ΑΕΠ	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας για μεσαίου μεγέθους βιομηχανικούς χρήστες**	€/ kWh	μ.δ.	0,16	0,13	0,16	0,19	0,23
Τιμές φυσικού αερίου για μεσαίου μεγέθους βιομηχανικούς χρήστες**	€/ kWh	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Δημόσια Ε&Α για την ενέργεια	% του ΑΕΠ	μ.δ.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Δημόσια Ε&Α για το περιβάλλον	% του ΑΕΠ	μ.δ.	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Ποσοστό ανακύκλωσης δημοτικών αποβλήτων	δείκτης	3,9%	7,3%	8,3%	15,1%	20,7%	21,2%
Μερίδιο εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που καλύπτει το ΣΕΔΕ	%	μ.δ.	52,8	52,1	50,6	47,5	47,3
Ένταση ενέργειας στις μεταφορές	kgoe / €	1,79	1,54	1,56	1,65	1,79	1,74
Ένταση άνθρακα στις μεταφορές	kg / €	3,75	3,31	3,41	3,62	3,79	3,70
Ισφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού							
Εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας	%	98,0	97,5	96,2	100,9	92,5	97,0
Διαφοροποίηση πηγών εισαγωγής πετρελαίου	HHI	0,17	0,13	0,14	0,14	0,17	0,16
Διαφοροποίηση ενεργειακού μείγματος	HHI	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	0,90
Μερίδιο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα	%	2,2	3,3	3,6	3,8	4,5	5,1

---

1) Ειδικές ανά χώρα σημειώσεις:

Το 2013 δεν περιλαμβάνεται στον πίνακα λόγω έλλειψης στοιχείων.

Γενικές εξηγήσεις για τα στοιχεία του πίνακα:

Όλοι οι μακροοικονομικοί δείκτες έντασης εκφράζονται ως λόγος μιας φυσικής ποσότητας προς το ΑΕΠ (σε τιμές 2000)

Ενεργειακή ένταση: Ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας (σε kgοε) διαιρούμενη δια του ΑΕΠ (σε ευρώ)

Ένταση άνθρακα: Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (σε ισοδύναμα kg CO₂) διαιρούμενη δια του ΑΕΠ (σε ευρώ):

Ένταση πόρων: Εγχώρια κατανάλωση υλών (σε kg) διαιρούμενη δια του ΑΕΠ (σε ευρώ)

Ένταση αποβλήτων: Ποσότητα αποβλήτων (σε kg) διαιρούμενη δια του ΑΕΠ (σε ευρώ)

Ενεργειακό εμπορικό ισοζύγιο: Το ισοζύγιο εξαγωγών και εισαγωγών ενέργειας, εκφρασμένο ως% του ΑΕΠ

Συμμετοχή της ενέργειας στον ΕνΔΤΚ: το μερίδιο των «ενεργειακών» στοιχείων στο καλάθι του καταναλωτή που χρησιμοποιείται για την κατόρθωση του ΕνΔΤΚ

Διαφορά μεταξύ μεταβολής των τιμών ενέργειας και πληθωρισμού: ενεργειακή συνιστώσα του ΕνΔΤΚ και συνολικός πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ (ετήσια μεταβολή επί τοις %)

Περιβαλλοντικοί φόροι έναντι φόρων επί της εργασίας ή συνολικών φόρων: από τη βάση δεδομένων «Taxation trends in the European Union» της ΓΔ DG TAXUD

Ένταση ενέργειας στη βιομηχανία: τελική κατανάλωση ενέργειας της βιομηχανίας (σε kgοε) δια της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της βιομηχανίας (σε ευρώ - τιμές 2005)

Ποσοστό βιομηχανιών εντάσεως ενέργειας στην οικονομία: ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας των ενεργοβόρων βιομηχανιών στο ΑΕΠ

Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου για μεσαίου μεγέθους βιομηχανικούς χρήστες: εύρος κατανάλωσης 500-2 000 MWh και 100000-10000 GJ - στοιχεία άνευ ΦΠΑ.

Ποσοστό ανακύκλωσης δημοτικών αποβλήτων: αναλογία των ανακυκλούμενων αστικών αποβλήτων προς το σύνολο των δημοτικών αποβλήτων

Δημόσια Ε&Α για την ενέργεια ή για το περιβάλλον: κρατικές δαπάνες για Ε&Α (GBAORD) για τις κατηγορίες αυτές ως % του ΑΕΠ «Ποσοστό εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που καλύπτονται από ΣΕΔΕ: βάσει των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (πλην LULUCF) όπως αναφέρονται από τα κράτη μέλη στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος

Ενεργειακή ένταση των μεταφορών: τελική κατανάλωση ενέργειας του τομέα των μεταφορών (σε kgοε) δια της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου (σε ευρώ - τιμές 2005)

Ένταση άνθρακα στις μεταφορές: εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στις μεταφορές δια της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του τομέα των μεταφορών

Εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας: καθαρές εισαγωγές ενέργειας διαιρούμενες δια της ακαθάριστης εγχώριας κατανάλωσης ενέργειας, περιλαμβανομένης της κατανάλωσης καυσίμων διεθνούς ναυσιπλοΐας

Διαφοροποίηση πηγών εισαγωγής πετρελαίου: Δείκτης Herfindahl (HHI), υπολογιζόμενος ως το άθροισμα του τετραγώνου των μεριδίων αγοράς των χωρών καταγωγής

Διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος: Δείκτης Herfindahl για το φυσικό αέριο, το σύνολο των πετρελαιοειδών, την πυρηνική θερμότητα, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα στερεά καύσιμα

Μερίδιο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα: ποσοστό% της ακαθάριστης εγχώριας κατανάλωσης ενέργειας, εκφρασμένο σε τόνους ισοδύναμου πετρελαίου%

* Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

*** Για το 2007, μέσος όρος των S1 & S2 για DE, HR, LU, NL, FI, SE και UK. Οι υπόλοιπες χώρες έχουν μόνον S2.

*** Για το 2007, μέσος όρος των S1 & S2 για HR, IT, NL, FI, SE και UK. Οι υπόλοιπες χώρες έχουν μόνον S2.

Πηγή: European Commission, εκτός εάν αναφέρεται άλλη. Υπολογισμοί της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
